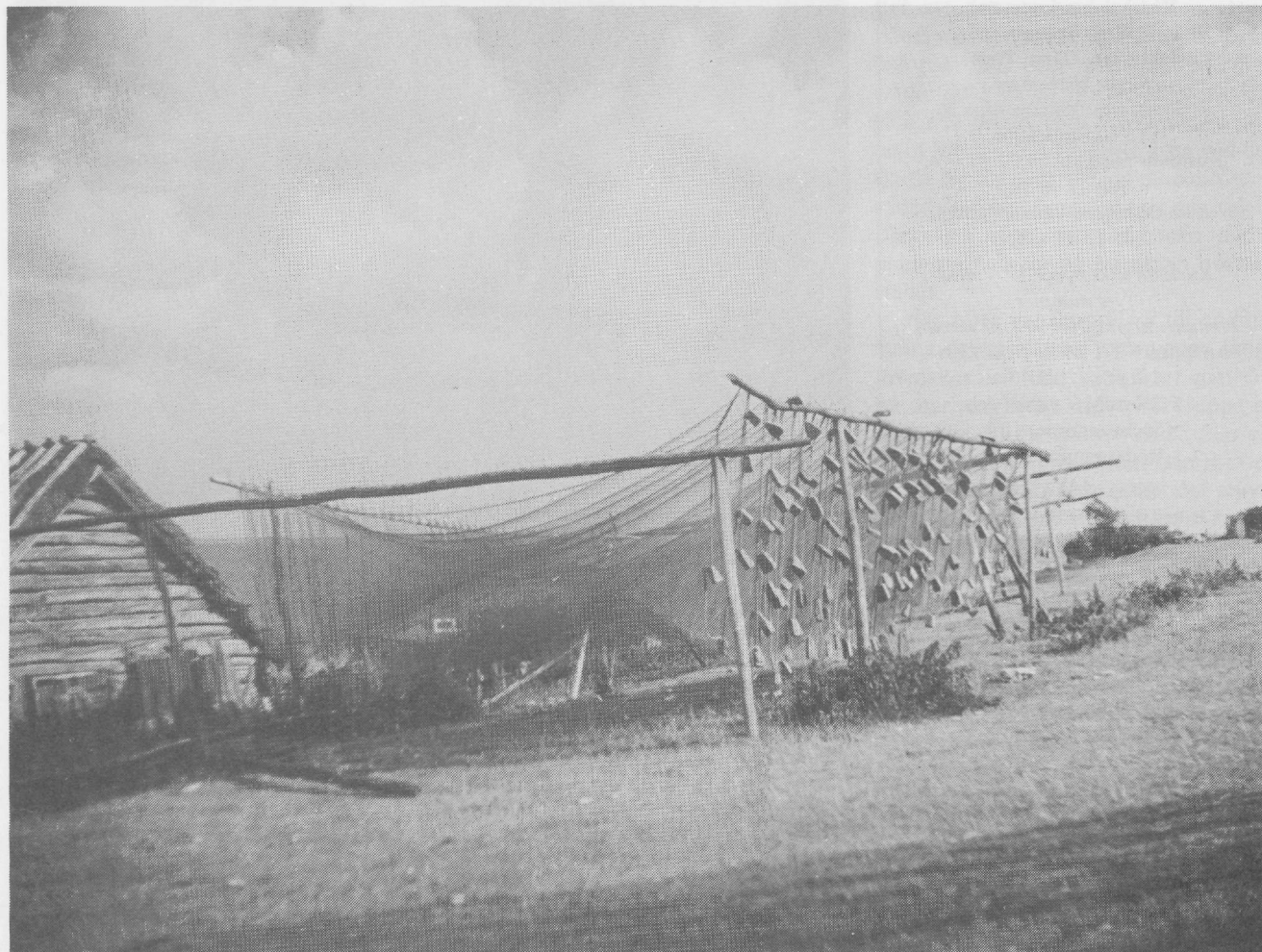

KUSTBON

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA
I SVERIGE

NR 2 ÄRGÅNG 34
JUNI 1977

Näten torkar. Rågömotiv

Foto Per Söderbäck

Fiske på Rågöarna

Augusti månad var den tid då lekströmningen gick rikligast till vid uddar och branter och det förekom ofta att husfadern lämnade skördearbetet och skyndade till stranden och gistgården där båtarna och näthusen var.

Näten skulle stenas och läggas i båten. Varje båtlag bestod av tre man och varje man hade sina 5 nät. Det var 5 nät i varje lagn (länga). Det var bättre med flera lagnar, då kunde man ha näten på fler ställen, beroende på vinden och strömmarna.

Platserna där de större stimmen brukade gå till var på norra sidan av ön: *Busk-skåtan*, *Altar-kröken*, *Albes-*

äurn och någongång även vid *Skåtagårds gränne* och ända ut till Grassgrund. De flesta gångerna fick man ro, men någon gång kunde vinden vara förlig, så att segel kunde sättas. På *Albesäur uddn* hade fiskarna små kojor uppsatta, väggarna var av kalkstensflis och taken täckta med halm, som gav ett gott skydd mot vind och fukt. Man stannade över natten för att vara på plats tidigt på morgonen, när näten skulle tas upp.

När näten blivit satta på kvällen, gick båtarna iland på utvalda ställen, eldar tändes, matsäcken avåts, strömning glödstektes – en mycket uppskattad anrättning för männen.

Under tiden hade solen hunnit sjunka bakom Spithamns udde, eldarna slocknade och männen gick in i sina kojor för att få sig några timmars sömn. När solen gick upp över Packerort, landet i öster, skulle man ut med båtarna och bärga näten och den fångst som man hoppats på. Många gånger blev den riklig, men den kunde också bli liten, men hur det än blev med fångsten, så fick man bege sig hemåt till den egna båtplatsen och ta vara på fisken, skölja näten och hänga upp dem att torka för att ha dem klara till nästa fisketur.

*Anton Stahl från Olas gården,
Stora Rågö.*

KUSTBON

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner

Ansvarig utgivare: *Hugo Mickelin*

Redaktör: *Edvin Lagman*

Redaktionssekreterare:

Maria Broman

I redaktionen: *Göran Treiberg,*

Birger Westerberg

Red. och exp. Vikingagatan 25

113 42 Stockholm

Kustbons postgiro: 19 72 07 - 4.

Tel. 32 48 78

Svenska Odlingens Vänner postgiro:

35 13 11 - 6

*Kustbon utkommer 1977 med
fyra nummer*

Prenumerationspris 1977 30 kronor

Annonspris 1/1 250:-, 1/2 130:-,

1/4 65:-, 1/8 40:-

Förlovnings-, vigsel- och

födelseannonser 10:-

Dödsannonser 60:-

ISSN 0345-6706

Civiltryckeriet, Köping 1977.

Foto Per Söderbäck

SOV-ARKIV

Vikingagatan 25
113 42 Stockholm
Tel. 08/32 48 78

SOMMAR OCH SLÅTTER

AV BIRGIT HALLMAN

Innehåll

Sommar och slätter av <i>Birgit Hallman</i>	2
Nationalitet och modersmål av <i>Edvin Lagman</i>	4
Ett minne från Nargön av <i>G Fr von Böningh</i>	5
Två dikter ur sviten "Josef till Maria" av <i>E Lagman</i>	7
En bit jord, recension av <i>Edvin Lagman</i>	8
Hyllning till Arthur Johanson av <i>Edvin Lagman</i>	9
Inbjudan till HEMBYGDS- DAG	10
Årsmötet av <i>H Mickelin</i> och <i>R Ericson</i>	11
Årsberättelse	12
Skeppet av <i>Edvin Lagman</i>	14
Familjenytt	18
Bemärkelsedagar	19

Sommaren var skön men fylld av arbete. Höbärgningstiden var nog den arbetsammaste tiden. Dagarna var långa, man steg upp tidigt, ofta redan vid soluppgången och sedan kanske man inte kom i säng före klockan elva på kvällen.

Slåttern började genast efter midsommar, och det kunde dröja ända in i september, innan det sista höet var ihopräfsat och inkört i ladorna. Förberedelserna började tidigare. Redan på vintern såg man över räfsorna och bytte ut avbrutna räfspinnar. Liarna skulle också ses över, lagas och slipas.

Hos Höbring-Jocksa gjorde man ordning matsäck för hela dagen. Maten bestod av surbröd, smör, potatis, lite kött eller fisk och en flaska med filmjolk åt var och en samt en lägel, "läckol" med dricksvatten. Sedan vandrade alla i väg i en lång rad till hövallen, pappa först med lien över ena axeln och lägeln med vattnet i andra handen. Alla andra följde efter,

var och en med lien över ena axeln och en hemvävd linnepåse med mat i andra handen.

När hela familjen skulle till Källskovallen och slå gräs — dit var det omkring fem kilometer — då tog pappa och Kristof var sin häst och spände för vagnarna samt lastade på slipstenen i ena vagnen, och liarna och matpåsarna i den andra. Sen fick alla ta plats i vagnarna så gott det gick.

Så bar det i väg längs landsvägen förbi Källskogården. Solen blänkade i de nyslipade liarna, daggen glittrade i gräset utmed vägrenarna, och under hela färden hördes fåglarna kvittra.

Alla var på gott humör och diskuterade hur mycket man kanske hann slå färdigt innan kvällen. Under muntert småprat gick färden bara alltför fort: snart var man framme vid Larsguda eller Ävrabäcken. Maten lassades av och lades i skuggan av höladan med litet mossa över mjölkflaskorna, för att de skulle hålla sig kalla.

Foto Per Söderbäck

Hästarna spändes ifrån vagnarna och blev tjudrade vid var sitt träd. Så var det bara för var och en att leta rätt på sin lie och börja slå gräset runt buskar och träd, några större öppna fält fanns inte. Snart nog började svetten rinna och armarna värka.

Omkring klockan sex åt man frukost – ”gruttvord”. Det blev bara en smörgås i all hast. Klockan nio ungefär var det också bara en kort matrast, ”moresvord”.

När solen stod högst på himlen, var det tid för den mycket efterlängtdade middagsrasten. Hela familjen satte sig i en ring i gräset vid höladan, flickorna tog fram maten ur påsarna samt delade ut några kalla potatisar och en flaska filmjolk åt var och en. Pappa skar upp av surlimpan och skickade runt åt alla, smörasken, ”smärkarpa”, och köttbitarna ställdes mitt i ringen. Alla åt med god aptit.

Var och en som hade ätit färdigt letade rätt på en tuva eller rafsade ihop litet nyslaget gräs, tog sin tröja om huvudet och lade sig att sova. Ingen led av sömnlöshet, sömntabletter var ett okänt begrepp. Middagsvilan varade ungefär en timme, kortare eller längre beroende på hur bråttom det var.

Pappa såg till att alla vaknade, kanske någon lie behövde slipas, annars var det bara att fortsätta slå med någon liten rast när lien skulle brynas.

På den tiden var det inte tal om åtta timmars arbetsdag, utan det blev sexton till arton timmar som arbetsdagen varade.

Kvinnorna hade det extra arbetsamt under höbärgningstiden, särskilt de som hade småbarn att sköta om, förutom allt arbetet med att sköta djuren. Korna skulle mjölkas tre gånger om dagen. Det var många husmödrar som fick gå hem för att ge di åt det minsta barnet och mjölka korna under middagsrasten, sen tillbaka till hövallen och börja slå gräs igen.

Nu så här långt efteråt kan man fundera över, hur kvinnorna orkade med sin omänskliga arbetsbörd.

Vid Jocksa var det stor familj, så mamma behövde inte följa med till hövallen. Hon stannade hemma och såg till småbarnen, lagade mat och skötte om djuren. På kvällen gick någon av flickorna hem tidigare för att hjälpa till med mjölkningen.

Att räfsa var både roligare och lättare, fast arbetsdagarna var lika

långa. När gräset hade legat och torkat några dagar, var det bara för hela familjen att börja räfsningen, på den hövall som blev slagen första dagen. Så höll man på i åtta till tio veckor, först slå och sedan räfsa. Det blev inte många timmars sömn på nätterna under höbärgningstiden.

När räfsningen började var det viktigt att det var vackert väder, så att höet var torrt när det blev inkört i ladorna. Var det planerat att man skulle räfsa på en viss hövall nästa dag, gick alla dagen före och spanade upp emot himlen och försökte gissa vad det skulle bli för väder dagen därpå. Någon väderlekstjänst fanns inte på den tiden. Blev det regn, så fick man ändra planerna och slå på en annan hövall i stället.

När höet var ihopräfsat till en lång sträng, högg Kristof och pappa långa lövruskor och lade dem på ett visst sätt på marken, sedan lades höet uppe på ruskorna till en volm, ”såta”. Sen var det bara att spanna hästen framför och köra volmen till ladan, där det stuvades in och trampades väl fast.

Oftast fick höet ligga kvar i ladorna ute på hövallen, tills det blev slädföre på vintern; då kördes höet hem med häst och släde.

I Estland var det mycket sällsynt att en karl hjälpte till med hushållssysslor eller mjölkade korna. Kvinnorna fann sig i det utan att protestera. Det var helt naturligt att mannen lade sig att vila middag på hövallen, medan husmor sprang hem för att mjölka korna och ge di åt det minsta barnet, sprang tillbaka, väckte mannen samt fortsatte med höbärgningen.

På kvällen skulle liarna slipas igen, det var förstas kvinnorna och de större barnen som skulle turas om att dra slipstenen. Vid Höbring-Jocksa var slipstenen placerad intill en stor syrenbuske, kanske av den anledningen att det skulle underlätta det tunga arbetet att dra slipstenen runt. Syrenerna blommade som vackrast när höbärgningen började, men det var nog ingen som orkade se syrenblommorna eller ens känna doften av dem under tiden man vevade slipstenen runt, runt. Svetten rann, armarna värkte och enda tanken var: blir lien aldrig klar.

Men hur det nu var så trivdes människorna, alla var nöjda och glada, det var naturligt att alla skulle arbeta hårt. Ingen gick och gnällde eller klagade över sin lott här i livet.

EDVIN LAGMAN

NATIONALITET OCH MODERSMÅL

I en instruktiv och klargörande uppsats i Kustbon 2/1964 reder Elmar Nyman ut en rad svenska nationalitetsbeteckningar, där stor språklig och intellektuell förvirring råder. I anslutning härtill vill jag ta upp ytterligare ett par viktiga begrepp och relationer, nämligen språk och gruppstillhörighet, modersmål samt folkgruppsomplantering i annan språkmiljö.

En gängse definition på språket är, att det är ett meddelelse- och uttrycksmedel. Den definitionen är helt visst riktig, men den rör bara vid ytan av företeelsen språk. Går vi litet mer på djupet, så finner vi att språket t ex är ett sätt tolka omvärlden och oss själva. Först genom språket skapas begrepp, förklaras förhållanden och skeenden, beskrivs tillvaron. Vi förstår då, att ett språk nära ansluter sig till en viss miljö. Samtidigt som det tolkar miljön är det också – i varje fall semantiskt, innehållsligt – en produkt av miljön. Detta känner vi mycket tydligt: när vi talar om estlandssvenska förhållanden griper vi gärna till vår hemdialekt, därför att den lämpar sig bäst i det sammanhanget; talar vi vårt gamla hemmamål, så glider vi också lätt in på den miljö och de omständigheter som gav denna dialekt dess form och – framför allt – dess innehåll.

Språket är liksom människan själv en del av miljön, men det är samtidigt en del av människan. Genom språket markeras gruppgemenskapen, men det är också en viktig detalj i den individuella identifikationen; hånar någon vårt språk, så hånar han oss själva. Genom miljöanknytningen binder det även generation till generation på så sätt att det bevarar och för vidare all kultur, all odling i vidsträcktaste bemärkelse.

Betingelserna för ett språks semantiska (betydelsemässiga, innehållsliga) utformning skiftar från miljö till miljö. Olika språk framgår ur olika verklighet, och de tolkar också verkligheten olika. De finns två- och flerspråkiga människor, som har inhämtat mer än ett språk direkt i deras miljö och därigenom lärt sig att se verkligheten ur olika synvinklar. När vi läser främmande språk i skolan blir det i

regel så, att vi lär oss att klistra nya etiketter (andra ljudföljder, andra bokstavskombinationer) på begrepp som vi uppfattar som konstanta och allmänt gällande. Så kommer vi aldrig underfund med det främmande folkets, den främmande miljöns uppfattning om och systematisering av verkligheten. Inom den västeuropeiska kulturkretsen märks detta föga, i varje fall är riskerna för missförstånd inte överhängande när man "översätter". Annorlunda blir förhållandet, när man ställs inför uppgiften att tolka från t ex svenska till japanska. Då är det inte bara formen som skiljer, utan fastmer innehållet, uppfattningen om omvärlden och tolkningen av den. Ett par exempel på hur detta förhållande ter sig. Det lappska ordet *rus'kat* innefattar flera färgnyanser, vilka i den samiska miljön uppfattas som en enhet; vi får ta till beteckningarna gul, brun, röd för att ringa in denna sektor av verkligheten. På estniska heter det *ma panen pinsaku selga* "jag sätter kavajen i ryggen", på svenska *jag tar på mig kavajen*, båda uttrycken rätt egendomliga, om man ser till den bokstavliga innebörden. Man behöver inte leta länge, förrän man kommer ut på formliga gungflyn, nästan utan möjlighet att klara en godtagbar översättning. Ytterligare ett exempel, av det lömskare slaget; det spanska *mañana* översätter vi med 'i morgon', men det är inte alls säkert att den spanjor man talar med menar samma dag som vi, han kanske menar "för alldel, bara inte i dag". Kommer man in på abstrakta begrepp, själsliga förhållanden o d så blir riskerna överhängande att begrepp som vi anser ha samma avgränsning i olika språk i realiteten inte alls har lika omfattning.

Svenskan i Sverige är innehållsligt en produkt av landets miljö. Elmar Nyman påpekar i sin uppsats att svenskarna fram till andra världskriget inte hade några minoritetsproblem. Därav följer att man här aldrig tvingats in i ett nyanserat ställningstagande i fråga om definitioner och terminologi för att klarlägga de förhållanden som följer med samboende av olika språkliga och kulturella (etniska) grupper inom

SOV:s STYRELSE
OCH
KUSTBONS redaktion
önskar alla medlemmar
och prenumeranter en
ANGENÄM SOMMAR

samma politiska gränser. Den terminologiska suddigheten återspeglar inte endast ett suddigt tänkesätt, utan skvallrar också om en bakgrund till den. Men nu måste under omständigheternas tryck begreppen redas ut och få adekvata språkliga beteckningar, för i annat fall kan stora skador åstadkommas. I begreppsförvirringens kölvatten kan nämligen också svåra psykologiska och politiska missgrepp följa.

Nationalitet i betydelsen 'medborgarskap' används allmänt i de västeuropeiska länderna. Orsaken härtill vågar jag inte spekulera över, men en förklaring som ligger nära till hands är, att det finns ett samband mellan denna terminologi och uppkomsten av nationalstater. Reella förhållanden har dock gjort, att människorna i Väst-Europa i princip har klart för sig skillnaden mellan etnisk grupp och ett lands medborgare. I Sverige har i detta avseende som nämnts en stor oklarhet rått sedan gammalt. Kan det dock ha varit annorlunda under stormaktstiden? Denna fråga vore värd att undersöka.

I Öst-Europa används nationalitet eller motsvarande ord för att beteckna folk, som bildar en språklig och kulturell enhet, eller tillhörighet till sådan grupp, medan medborgarskap betecknas med ord som motsvarar det svenska statstillhörighet e d. Det skulle aldrig kunna fungera annars. Men det är nog inte därför som man har dessa klara distinktioner, de har säkert vuxit fram som språkliga uttryck för viktiga detaljer i miljön.

Jag vill ett ögonblick anknyta till resonemanget ovan om hur ord avgränsar verkligheten på olika sätt i olika språk. Som vi förstår av det som sagts om ordet och begreppet nationalitet, så kan det även förhålla sig så, att samma ord har olika betydelseinnehåll i olika delar av samma språkområde, beroende på skiftande miljöfaktorer.

Vi sjöng redan i Estland "Hur härligt sången klingar på älskat modersmål" och menade då med "modersmål" svenska språket (i vidaste bemärkelse). Så gjorde man också i Finland. Men hur många gånger har vi inte förvånats och känt oss djupt kränkta när folk här säger: Så bra du talar svenska, har du varit i Sverige länge? Fastän vi strax innan förklarat att vi är estlands-svenskar. Vi brukar då säga, att svenska är vårt modersmål, men därmed skapar vi uppenbarligen ytterligare förvirring. Själv har jag många gånger iakttagit detta. Termen modersmål dög inte. Jag började i stället ge en förklaring: vi talade svenska hemma, jag har gått i svenskspråkig skola. Även detta var förvirrande, men det var en godtagbar förklaring. Hur det kom sig att man talade svenska hemma och gick i svenskspråkig skola var en annan fråga, men den kunde ha sin naturliga förklaring. De som känner till "svenskfinnarna" har en parallell, och via den kan de smita undan problemet.

Länge undrade jag över att förklaringen med mitt svenska modersmål inte godtogs. Den "gick aldrig hem". En dag tyckte jag mig förstå, att ordet modersmål – liksom nationalitet – måste ha en vidsträcktare eller oklarare innebörd här i Sverige än den vi lade in i det. "Du kan väl inte ha svenska som modersmål, som inte är född och uppvuxen i Sverige". Detta var den invändning jag mötte, antingen i form av rådvill tystnad eller lindad i språkligt kamouflage. Ordet *modersmål* tycks förutom att det betyder 'första språk, mors språk' även väcka en föreställning 'landets huvudspråk, riksspråk', en betydelsenysans, som i vissa situationer kan aktualiseras först. Jag vet inte om någon människa i en faktisk språksituation tvingats dra ut konsekvenserna av detta, men man kan ju göra ett tankeexperiment. Betyder modersmål landets huvudspråk, så hade vi estniska som modersmål. Och då blir hemmaspråket svenska gåtfullt. Den bästa förklaringen, den som lugnar de förvirrade, är att vi på ett eller annat sätt lärt oss svenska. Berättar vi, att vi bott i Estland sedan tolvhundratalet och talat svenska hela tiden, lyssnar man intresserat som till en saga, men förhållandet går inte in i medvetandet. Den situation jag beskrivit här rör naturligtvis inte dem, som är vana att reda ut begrepp, att möta nya, främmande förhållanden och analysera

ETT MINNE FRÅN NARGÖN KRIGSÅRET 1854

Utsikt över Storbyn på Nargön

SOV:s samlingar

Under ovanstående rubrik återges i "Kalender eller Almanack för året 1910. För svenskarne i Ryssland" (utg. av J. Nymann-H. Pöhl) följande aktstycke ur svenska St Mikael församlingens arkiv i Reval. Utgivarna har översatt den tyska originaltexten till svenska. Smärre utslutningar har gjorts. Det tyska originalet publicerades 1954 av Per Wieselgren i *Svio-Estonica* (vol. XII, s 67-71) och försågs av honom med en kort ingress.

Som bekant fördes Krimkriget, 1853-1856, mellan Ryssland och länderna Turkiet, England, Frankrike och Sardinien. Konflikten gällde närmast överhögheten i Mellan-Östern. Krigshandlingarna fördes på Balkanhalvön, i Bortre Kaukasien och på Krim, som blev den främsta krigs-

dem, utan dem som i stort sett bara har sitt givna språkliga instrument att lita till och inte kan komplettera det i oförutsedda språksituationer.

Den speciella regionala variant av svenska språket som vi förde med oss till Sverige från vår estländska hembygd har mycket snabbt anpassat sig till den nya omgivningen. Det gäller både dialekter och riksspråk. Generationsklyftor har knappast behövt uppstå annat än i de fall då far- eller morföräldrar behärskar riksspråket mycket ofullständigt och barnbarnen – naturligt nog – inte lär sig deras dialekt. Och detta har säkert inträffat bara i undantagsfall. Helt annorlunda är situationen för invandrare av annan

skådeplatsen, men även i Östersjön, Vita havet och på Kamtjatka. Under sommaren 1854 anlände till Östersjön en engelsk flotteskader, ur vilken enheter landsteg även på Nargö. Det torde vara allmänt bekant att engelsmännen samma sommar förstörde Bomarsund på Åland, att de senare bl.a. bombarderade Sveaborg utanför Helsingfors och rentav hotade Kronstadt utanför St Petersburg. Ryssland förlorade kriget, vilket bl.a. innebar att dess expansion mot Balkan hejdades.

Denna krigshistoria från Krimkrigets dagar ger ytterligare ett bevis på hur utsatta de svenska bosättningsområdena i Estland alltid varit ur strategisk synpunkt, inte minst Nargö. Episoden erinrar oss också om våra

nationalitet. Hos dem glider barnbarnen ohjälpligt bort i den nya miljön, den språkliga kontakten blir ofullständig eller bryts helt, inte bara till följd av att de yngsta lär sig de gamlas språk formellt ofullständigt, utan kanske ännu mer därför att de gamlas språkmiljö och de ungas är så olika och det språk som de unga nu tillägnar sig tolkar världen annorlunda, bryter gammal tradition, spolierar förutsättningarna för att föra deras kultur vidare.

Häri ligger en djup tragik. De svenska myndigheterna och den svenska pressen har börjat observera följderna och har slagit larm. En hel del skrivs just nu om detta i dagspressen. Och här står vi inför stora, svårbemästrade, för att inte säga olösliga problem.

Nargöstrand

SOV:s samlingar

förfäders plikt att dra ut till försvar för den ryska imperialismen. Estlands-svenskar var med även i Krimkriget.

E.N.

I Svenska kyrkans arkiv i Reval förvaras en rapport över en resa, som dåvarande finske handelsombudsmannen i nämnda stad Gustaf Fredrik von Böningh sommaren 1854 företog till Nargön, i sällskap med pastorn vid svenska kyrkan, Karl Edward Aspelund. Då detta aktstycke kan hava sitt intresse för almanackans läsare, återgiva vi det här i översättning med några smärre utslutningar. Herr Böninghs berättelse lyder sålunda:

Efter erhållen benägen tillåtelse seglade jag söndag eftermiddag den 20 juni detta år (1954) i sällskap med Herr Pastorn vid härvarande svenska och finska församling K.E. Aspelund härifrån till Nargön, dit vi på grund av vindstilla anlände oskadde först måndag morgon klockan 2. Klockan 10 måndag förmiddag hölls gudstjänst, till vilken en talrik menighet hade infunnit sig. Pastor Aspelund höll en kristlig, kraftfull predikan, varvid han uppmanade församlingen till tro på Gud och förtröstan på dennes allsmäktiga godhet samt till trohet mot Kejsare och fädernesland, ävensom att de på intet sätt skulle låta sig förledas av

fienden. Dessutom anförde han som exempel, vad en församlingsmedlem i dryckesrört tillstånd nyligen begått, för vilket han nu gick ett strängt ansvar tillmötes, samt förmanade åhörarna att taga sig tillvara för dryckenskapen, orsaken till så mycket ont. Predikanten slutade med orden: Varen ståndaktiga och vid god tröst, Gud är med oss och vår rättfärdige Kejsare, vem kan vara emot oss? Efter gudstjänsten blevo två barn döpta och nattvarden utdelad åt en ålderstigen församlingsmedlem. Hela förrättningen dröjde två och en halv timme, och strax därpå kom ett ilbud med under rättelse, att fientliga officerare och sjökadetter hade landstigit på ön. Vid denna underrättelse märktes dock intet tecken till oro, ty de heliga orden: "Är Gud med oss o.s.v" hade ju kort förut förkunnats av Herrens tjänare.

På östra sidan av ön landade denna dag de redan nämnda fientliga officerarna jämte manskap. Där bo följande fiskare: Jurka Jüri eller Rosen kallad och Daniel Jürgenson. Den förstnämnde berättade, att tidigt på morgonen samma dag engelska officerare och beväpnat manskap från den alldeles i närheten av fyrtornet förankrade ångfregatten kommit i land och undersökt de där befintliga brunnarna,

vilka för övrigt vore mycket små och innehölle litet vatten, på sådant sätt, att de tvungit de förenämnda fiskarna att först dricka av vattnet, varpå de själva smakat det, men funnit det för sitt behov för ringa och icke tillräckligt gott.

Samma dag, på vilken fienden med liten ångbåt anställde sjömätningar mellan Wulf norra udde och Nargö norra udde, hade enligt utsago av fiskaren Gottlieb Kühn, vilken den dagen dejournerade som skogvaktare, tio engelska officerare och ett antal sjökadetter landat vid det ställe, där skoguppsyningsmannens boställe står och följande fiskare äro bosatta: Gottlieb Luther, Gustaf Markus, Daniel Mattsson och Johan Bertelson. Officerarna och sjökadetterna hade jämte beväpnat manskap även på detta ställe undersökt de små brunnarna, men icke heller i dem funnit mera vatten. Manskapet hade varit utrustat med spadar, för att upptäcka rikligare källor. Genom en från Gamla Karleby i Finland härstammande matros, vilken de i England fått fatt uti och redan tre månader kvarhållit på den fientliga fregatten, hade på befallning av en officer meddelats Gottlieb Luther, att det höga kronan tillhöriga skogsuppsyningsmansbostället skulle uppträ-

nas, varpå fiskarena och isynnerhet den nämnde Gottlieb Luther genom den finske som tolk tjänande matrosens förmedling hade bett officern att för all del icke göra det, all den stund, i händelse kronobostället antändes, såväl hans som de andra fiskarens gårdar med allt deras ringa bohag helt visst även bleve lågornas rov, då dess gårdar lågo endast omkring hundra steg från kronobostället. På denna framställning hade de genom tolken fått följande svar: "Nå, då skall det icke ske på detta sätt, vi vilja icke tillfoga eder någon skada." Samma eftermiddag hade de återvänt och medfört en påse krut i avsikt att spränga skogsuppsyningsmannens boställe i luften. Men även från detta företag avstodo de på fiskarens enträgna böner och sade, att kronobostället skulle neddrivas, vilket dock ännu inte hade skett, då jag lämnade ön.

Fiskarena hade hört, att propellångfregatten hette "Urania" däremot hade de icke fått reda på den lilla hjulångskonertens namn.

Av dessa fiskare hade fienderna begärt en kalv, färsk fisk och mjölk, och då fiskarena hade vägrat att leverera det begärda, hade man låtit dem förstå, att i händelse de icke ville mot betalning leverera det begärda, skulle man använda våld, varpå de då hade givit vad de begärde.

Den större byn, där kyrkan bygges, ligger på södra sidan av ön, omkring 8 verst från fyrtornet. Denna by består av 14 familjer, nämligen: fiskarena Ludwig Luther, Madis Schmidt, Johan Ambrosen, Fredrik Freiberg, Johan Berg, Fredrik Berg, Elias Jürgenson eller Rosen kallad, Gottlieb Kühn jämte dennes broder, Fredrik Jürgenson, Rudolf Luther, Kristian Luther, vilken som bäst sitter i fängelse i Reval, Adolf Jürgenson och Gottlieb Jürgenson.

Ända till måndag afton klockan 8 hade fienden icke besökt denna by. Likväl hade fiskarena iakttagit försiktighetsmättet att driva sin boskap in i skogen. Strax invid denna by befinner sig ett strandridarehus, vilket nu står tomt, sedan strandridarekommandot avlägsnats från ön. Framför detta hus fanns, såsom vid alla strandridarehus, en utryska nationalfärgerna målad stolpe, med en med inskrift försedd tavla. Denna stolpe lät jag upprycka och

EDVIN LAGMAN

TVÅ DIKTER

UR SVITEN "JOSEF TILL MARIA"

I

*Den dagen
då skuggorna vände
och läsen sprängdes
o, ömhet!
då såg stenen
genom tidlösa ögon
det aldrig upphörande
ånyo födas.
Det var i de sjungande vindarna
och längtans heliga nakenhet.
I den blåa natten
talade stjärnor
tunga ord och varma
i vår mun:
bara du
som är och skall vara.*

II

*I höstsjöarnas bleka ögon
såg jag redan hemligheten.
De tunga skogarna sov
disigt trötta
som munnen utan gensvar
som armarna utan längtan.
Mina läppar famlade
mot förseglingen
mot hetsande doftfragment:
hur kan blodet vända
i sina banor!
Men alla underbara lyckolekar
faller som pittoreska
höstlöv i mörkningen.
Ty nattens regn mot vaken ruta
kan aldrig tolka våra öden.*

rulla till stranden samt betäcka med sjötång. Likaledes lät jag nedtaga en annan tavla med inskrift, vilken var fastspikad på husväggen. Dessa försiktighetsåtgärder vidtog jag såväl för att skydda detta hus, som framförallt för den närbelägna byns och den under byggnad varande kyrkans skull, vilka varit utsatta för fara, i händelse strandridarehuset blivit antänt av fienden.

Tre verst från nämnda by på öns södra sida, ligger en gård, som bebos av fiskaren Karl Holm, och två verst därifrån en annan gård, tillhörande fiskaren Axel Schulman.

Fienden har hittills icke besökt dessa ställen.

Tidigt på måndag morgon nalkades två fientliga barkasser med väpnat manskap en i närheten av ovannämnda skogsuppsyningsmansboställe förankrad jakt, på vilken skepparen vid namn Johan Tannberg och en arbetare voro sysselsatta med att lasta sten för Revals hamnbyggnad. Stenarna kastades av fienden i sjön, och skepparen jämte hans arbetare erhöll anvisning att återvända till Reval. En annan arbetare från jakten, vilken befann sig på stranden för att hopsamla stenar, flydde in i skogen. Denne medförde jag i går afton tillbaka till Reval. Även var jag

angelägen att utforska, om de saknade fyra bönderna från godset Wiems tilläventyrs hade gömt sig på ön, men erhöi av öborna enhälligt det besked, att de icke blivit sedda där. På min förfrågan, om de icke kunde hålla sig dolda i skogen, försäkrade Nargöborna, att sådant icke kunde vara fallet, eljest hade de väl någonstades på stranden upptäckt en tom båt.

Engelsmännen hade vid landstigningen utdelat bland öborna små tryckta religiösa traktater på svenska språket.

Vid de fientliga officerarnas landstigning hava öborna märkt, att de haft med sig en karta över ön och noga betraktat densamma.

Måndag afton, då vi lämnade ön, tycktes den engelska hjulångskonerten vara sysselsatt med anställande av sjömätningar i farvattnet norr om ön, medan propellångfregatten låg i närheten av skogsuppsyningsmansbostället för ankar och signalerade upprepade gånger. På ön Stora Karlos märkte vi tre kosacker till häst som förpost. Måndagen, den 21 juni, klockan 10 på aftonen anlände vi åter hit utan att på något sätt hava blivit oroade av fienden.

Reval, den 22 juni 1854.
G.Fr. von Böningh.

Käbi Laretei

Foto M Lepper

En bit jord kallar Käbi Laretei sin nya memoarbok, som kom ut i början på året. Författarinnan är världsberömd pianist av estnisk härkomst. Vi känner henne ju alla, genom hennes konserter och kanske ännu mera genom hennes tv-stunder, där hon älskvärt och instruktivt visat oss vägen in i musikens förtrollande värld.

Det är populärt att skriva memoarer. Och just därför vanskligt för en allvarligt syftande människa, som redan på något annat område har en stor publik. Vi har kunnat notera flera memoarböcker som burits ut till allmänheten av författarens på annat sätt förvärvade ryktbarhet och som inte haft de egna kvalifikationer som man kräver av ett litterärt verk.

Redan efter de första raderna i Käbi Lareteis bok förstår man, att vi här inte har att göra med den sortens memoarer. Här rör det sig kort sagt om litteratur av hög kvalitet. Fängslad läser man denna bok från pärm till pärm, utan att kunna lägga den ifrån sig. Man grips, man gläds, man ler och känner intensivt saknaden efter dessa gångna år och dagar, som vi alla bär inom oss, *les temps perdus*.

För att kunna presentera bokens innehåll måste jag först uppehålla mig något vid dess disposition och övriga konstnärliga gestaltning. Den är uppbyggd i två delar eller, om man så vill, komponerad i två satser. Första delens

centrala tema är fadern, ministern Heinrich Laretei, hans död samt dotterns reaktion inför den. Andra delen centreras kring modern och hennes död. Kring dessa båda flockas en rad människor och händelser, som återkommer från gång till gång eller som framträder glimtvis mot en med fin konstnärlig intuition tecknad bakgrund. Första delen inleds med faderns begravning, men sedan befinner sig författarinnan i Hammamet i Tunisien, sökande sig själv eller sin konstnärliga skaparkraft, sin förlorade identitet skulle man kanske med dagsanpassade ord kunna säga. I andra delen har hon återvänt från medelhavsnätterna till midsommarens dyngslånga dag i Stockholm, och där hopar sig frågorna och problemen inom henne, i umgänget med modern och andra människor i kretsen omkring henne.

"En bit jord" är en titel med mångtydig syftning. Den leder tankarna till den minneslund på Skogskyrkogården i Stockholm, där föräldrarnas aska ströddes ut, den minner också om Nõmme utanför Tallinn, där Käbi och hennes syster Maimu tillbringade sin barndom, den växer slutligen ut till hela det land som hon har förlorat.

Bokens kvalitet manifesteras främst i tre avseenden: skildringen av författarens inre kris och dess upplösning, beskrivningen av barndomen och ungdomen i Nõmme, Tallinn, Moskva och annorstädes samt den stilistiska utformningen av berättelsen.

För att söka komma till rätta med de svåra yrkesmässiga hämningar som hon drabbades av genom faderns död, sökte Käbi Laretei ensamheten nere på södra stranden av Medelhavet. Mot den tunisiska bakgrunden tecknas minnena, som glimtar, utan kronologisk ordning men associativt motiverade; där framträder framför allt barndomen hos farföräldrarna i Nõmme. Med förälskelse skildras farfar och farmor. Mormor, som också bor i farfars hus, var en säregen, i barnens ögon skräckinjagande människa. Vistelsen i Moskva tillsammans med fadern, som var ambassadör där något år, återges på grundval av förbluffande klara iakt-

tagelser av den lilla flickan. Käbi – ett smeknamn som vi estniskskunniga vet betyder kotte – eller Kåbikene 'den lilla kotten' växte upp, gick i skola i Tallinn, vistades tidvis utomlands hos föräldrarna, bl a i Helsingfors och Stockholm, och hade just avslutat gymnasiet, när ofärden bröt in över Baltikum och tvingade henne att lämna landet och uppsöka föräldrarna i Stockholm. Man känner tragiken i den estniska diplomatfamiljens öde. Heinrich Laretei hade varit med om att bygga upp den självständiga estniska staten och hade på högsta nivå arbetat i dess tjänst. Efter den sovjetryska inmarschen i Estland var han utan hemland och utan livsuppgift. Han fick nöja sig med att sköta sina odlingar utanför Södertälje.

Modern hade vuxit upp i Ryssland, där Heinrich hade träffat henne i St Petersburg. Det är en säregen och spänd människa, som Käbi presenterar för oss i andra avsnittet av sin bok, med i viss mån andra – ålderdomligare – sociala ambitioner för döttrarnas del än vad man kunde ha väntat från fadern. Hon är fäst vid modern på ett annat, ett mera problemfyllt sätt än vid fadern.

Kring modern rör sig estniska kvinnor, och plötsligt upplever Käbi känslan av samhörighet, av nationell gemenskap, som hon genom sitt kosmopolitiska liv hade hållit på att förlora: en bit jord som har bundit människor vid varandra, språk som har knutit dem samman, minnen, "värderingar", allt sådant som ger individen grupptillhörighet och identitet. När modern är borta, löses spänningar och hämningar. Krisen har varit en katharsis, en rening. Förflutet och framtid ligger åter i jämvikt. "Våren är på väg. Jag skyndar mig hem för att laga te åt oss. Och jag har grips av en obetvingslig lust att öva."

Som läsaren har förstått, är Käbi Lareteis bok skriven på svenska. Det är en märklig konstnärlig prestation vi möter i den. Det är elegans, humor och melodi i hennes språk. Och som äkthetsgaranti finns här och var en formulering som röjer författarens estniska proveniens, utan att störa det språkliga intrycket, fastmer med igen-

HYLLNING TILL ARTHUR JOHANSON

Hade det inte stått så i kyrkböckerna, så skulle man nog inte trott på det, att Arthur Johanson fyllt 80 år. Men det är så med somliga människor: den fysiska åldern spelar ingen roll, deras sinne förblir ungt, hur deras öden än må randas. Dessa människor är gudabenedade, de har fått gåvor som hjälper dem att bevara sinnets friskhet, intresset för det som sker, blicken för det sköna i livet, glädjen över människors gemenskap, tron på en faders osvikliga godhet.

Han är göteborgspojke, Arthur Johanson, och från Masthugget, om jag inte är fel underrättad. Detta förklarar en del av vakenheten, nyfikenheten, hågen att komma ut i världen. Men jag ska här inte söka förklaringar, jag vill bara tala om, hur han tar sig för mig, en av hans säkert otaliga vänner. Skillnad i ålder spelar ingen roll, man möts på samma våglängd ändå.

Arthur Johanson vistades under en lång följd av år före krigsutbrottet i Estlands svenska bygder. Han har tagit djupa intryck från dessa bygder och deras människor, intryck som blivit bestående och lett honom tillbaka till estlandssvenskarnas krets, sedan de under ofärdsåren kommit till Sverige. Jag minns honom från slutet av tjugotalet – jag var en liten parvel då – men jag lärde känna honom först här i Sverige. För alla estlandssvenskar är han känd, på ett eller annat sätt, genom personliga sammanträffanden, genom gudstjänster, genom skrifter eller genom medverkan i Kustbon. Vi har alla haft glädjen att kunna läsa hans finstämda betraktelser till jul, till midsommar. Vi har mött hans vänliga, positiva människosyn, hans tolerans

och vidsynthet, hans beläsenhet och hans sinne för det sköna. Allt detta är oförgängliga värden. Men större än detta är hans orubbliga gudsförtröstan, hans tro, som ger allt oändlighetsperspektiv och evighetsdimension.

Arthur Johansons kall blev förkunnarens. Det är som förkunnare av Guds ord som svenskarna i Estland först mötte honom. Han har skildrat sina estländska år i en liten bok, som heter just "Estländska år". Vi låter honom själv berätta och ge några glimtar från tiden därute.

"Likt ett glittrande pärlband, behagfullt kastat över en skuldra, ligga de estländska öarna utanför fastlandets kust och skänka en vacker ram åt det land, som, fastän det är en av våra närmaste grannar, likväl låter oss ana, att vi kommit ett steg närmare Östern". Så börjar berättelsen om de estländska åren. Vi ska citera ett par ställen, där den unga förkunnarens gärning och person särskilt tydligt träder oss till mötes. "Vägen upp till Rickul är inte vacker. Ödslig hed, bevuxen med enbuskar och stripigt gräs, ger ögat föga glädje. Men när man kommer närmare Rickul, förändras bilden. Den höga, ståtliga tallskogen höjer sig över sanddynerna, och här och var skymtar man genom någon glänta det glittrande havet. Snart är man framme vid kapellet, en gammal kyrka, som ligger i socknens utkant så långt borta från prästgården, att gudstjänaren endast sällan kan hinna dit. Men då han kommer, har han fullt upp att göra, barn skola döpas, gravsatta skola jordfästas och sörjande skola vederkvickas med heliga hävor.

kännandets förtjusning noterat av den som kan båda språken. Jag skall bara avslutningsvis citera ett litet stycke, där stilen har nära beröring med musiken: "Det är fullmåne. Havet viskar bara. Av och till tränger ett stönande fram från dess djup som en undertryckt plåga. Takavsatserna har fått knivskarpa konturer och de breda trapporna nedanför terrassen bländar som självlysande. Färgerna har inte bleknat, snarare har de förvandlats till ett otvetydigt svart-vitt. Månstrimman vibrerar som en cello på havets försilvrade yta, mot vilken cypresserna

står som sörjande gestalter. Hela min säng är klart upplyst. Månen stirrar oförfärat, rakt i ansiktet på mig."

Men denna stil växlar med många andra skiftningar, realistiska, humoristiska, tex när det om barndomens mörka vintermorgnar sägs, att natten bara hade bytt namn.

Läs den boken. Det är den värd. Mer än de flesta andra.

Edvin Lagman

Käbi Laretei, En bit jord. Berättelse. Bonniers 1977. Inb 81:—

Om brev

Det där med brev är en fin uppfinning. Hur skulle världen sett ut om inte någon börjat med att sända ett brev? Då skulle det mesta av gammal kultur vara gömt i tidens sand. Och hade väl kyrkan kunnat leva utan de underbara brev som de första vännerna skrev, evangelierna och epistlarna? Genom dessa rader som blivit skrivna har till och med den gudomliga kärleken blivit känd allestädes på jorden.

Ur brev från Arthur Johanson till artikelförf.

Det är ett godhjärtat och gladlynt släkte, som bor i dessa trakter, och man känner från första stund trevnad hos det. När vi kommit till Rickul för att en tid verka där, finna vi vår inkvarteringsfråga löst så, att en änka lämnat sin lilla stuga åt oss och själv flyttat till en granne. Hur trivsamt var det inte däruppe i Bergsby, där furorna utanför stugan susade så äkta svenskt, där nötskrikan och talgoxen kommo fram och hackade med näbben mot rutan, om man glömt att lägga ut en bit talg i lådan vid grinden. Stugan var liten, dörren låg, och det tog tid, innan man kunde vänja sig vid att böja huvudet djupt nog, när man skulle ut eller in. Men så mycket mer plats var det utanför, där de barrbelagda stigarna drogo rakt in i trollskogens dunkel. När man vandrade därinne i stillheten, hände det ofta, att ett rådjur hastigt ryckte till i närheten och med några skutt försvann bland träden eller att en räv smög rakt över stigen på väg till mossen, bortom vilken han hade sin lya. En hare kunde länge sitta och förvånad se på vandraren för att sedan försvinna mellan buskarna. Här var allt stilla ro. Det var, som om allt förblivit sig likt sedan skapelsens tid. Och medan man som bäst drömde om dessa lyckliga tider var det nära, att man störtade ned i ett hål i marken, där en kanon var placerad. Vi hade råkat in i ett fästningsområde från krigets dagar.

De unga i Estlands svenskbygd

hur hade de det · vad roade de sig med?

EDVIN LAGMAN berättar för Er på vår

HEMBYGDSDAG

Tid: 28 augusti kl 11

Plats: Restaurang Lantis, Fiskartorpsvägen 160 A (vid Roslagsvägen och universitetet), Stockholm – Frescati

Musik: Rågöspelmännen spelar gamla melodier, senare på dagen spelar de upp till dans

Resväg: Med bil eller tunnelbana 15 till Frescati

Ta med stora och små barn. Vi gläds över alla nya ansikten.

Ta på hembygdsdräkten. Glöm inte sångboken!

Välkomna alla!

Styrelsen för Svenska Odlingens Vänner

Hemma i stugan möta vi dock en annan syn. En vänlig handlande i trakten hade skickat oss ett paket, och sällan ha väl två barn med större intresse öppnat sina julklappar med dess röda lack, än vi två vecklade upp gåvan, som blivit sänd till oss. Vi bodde i världens vackraste lilla stuga. Och här plockade vi nu fram små paket, innehållande smör, socker, ägg, fläsk, bröd och kaffe. Vi hade samma dag kommit till bygden, och det enda vi ägde var några tillhörigheter i en kappsäck. Var vi skulle bo och hur vi skulle få mat, hade vi inte bekymrat oss för. Vi hade endast följt den vänliga uppmaningen att besöka Rickul. Och när vi kommo, var allt ordnat för oss till det bästa, ved låg invid spiseln, några små ängsblommor stodo i en emaljerad mugg på bordet och livsförnödenheter kommo direkt till oss. När vi morgonen därpå vaknade, satt en liten mus på ugnskanten och såg på oss med runda, förvånade ögon. Vi invigde det lilla djuret till hustomte och lade märke till, att hon blev kvar hos oss hela tiden vi bodde där”.

Givetvis besökte Arthur Johanson även de andra estlandssvenska bygderna. Ett särskilt intresse har hans berättelse om verksamheten på Dagö, i trakter där svenska inte mera talades, men där människorna ändå flockades kring

honom för att höra förkunnelsen. Huvuddelen av sin gärning utförde han emellertid på Ormsö, som han och hans hustru blev mest förtrogna med och där de i Kärrslätt fick ett hem. Skildringen av verksamheten därute kastar en klar belysning över människornas andliga inställning och religiösa liv i de svenska byarna på Estlands kuster och öar. Men Arthur Johanson tecknar också bakgrunden och miljön på ett osentimentalt, realistiskt sätt.

Jag är inte rätte mannen att skildra Arthur Johansons gärning i Estland svenskbygder. Jag upplevde den ju inte medvetet då. Men jag ser resultat och efterverkningar, och jag kommer i kontakt med minnen. Där han träder fram möts han av glada och tacksamma människor, som så gärna talar med honom om dessa gångna år. De har också lyssnat till hans förkunnelse vid sammankomster här i Sverige, minneshögtider och samtids- och framtids-gudstjänster. Gånget, nuvarande och kommande, allt är lika fängslande, allt är en enhet, ett utflöde av Skaparens vilja – ungefär så skulle jag vilja tolka Arthur Johansons relation till tiden och evigheten. Och hans eget vakna sinne står öppet för allt det underbara som bjuds oss, livets goda och livets onda, glädje, sorg, vänskap, tro, konst, skönhet, hårt arbete, besvikelser, förtröstan – vad du vill.

Det blev kanske en åtminstone i yttre mätto lugnare tillvaro här i Sverige, tjänst inom Svenska Kyrkan, i Malmö, efter pensioneringen i Skara. Men det tycks mig, som om åren därute skulle ha frigjort och format de väsentliga dragen i hans personlighet. Jag tror att jag tolkar alla hans gamla vänners känslor, när jag uttrycker en djup tacksamhet över att människors möte kan gestaltas så som det har skett vid mötet mellan svenskarna på Ormsö, i Rickul och annorstädes och deras förkunnare Arthur Johanson. Själv erfar jag en stor glädje över att ha fått lära känna och bli vän med en människa, som mäter liv och evighet med så intressanta och fängslande mått.

Vi lyckönskar till kommande rika år!

Edvin Lagman

P.S.

Söndagen den 15 maj hyllades Arthur Johanson av församlingsbor, kolleger, släkt och vänner i Skara domkyrkas församlingshem. En lång rad talare framträdde lyckönskade och överlämnade gåvor. Etlandssvenskarna representerades av Edvin Lagman, som i sitt anförande knöt an till Arthur Johansons verksamhet i Etland.

Hjärtligheten i hyllningarna vittnade om hur uppskattad Arthur Johansons gärning har blivit.

ÅRSMÖTET

Text: Hugo Mickelin
Foto: Ronnie Ericson

Svenska Odlingens Vänners årsmöte – det trettioandra i raden – avhölls tredje året i följd i Eesti Maja i Stockholm den 13 mars 1977.

Årsmötesförhandlingarna

Efter inledande ord av ordföranden med parentation över under verksamhetsåret avlidna estlandssvenskar, sjöngs unisont traditionsenligt: JAG LYFTER MINA HÄNDER.

Därefter vidtog årsmötesförhandlingarna i enlighet med de 11 punkterna i stadgarnas 6 § som årsmötet skall behandla.

Den gamle ordföranden och den nye v ordföranden – här som årsmötesordförande och -sekreterare. – Tråkigt var det inte!

Kvintetten inleder. – fr v: L Purge, T Lorentz, E Koppel, M Lääts och J Vaigur

Valberedningen hade föreslagit återval av ordföranden och de två styrelsemedlemmarna Einar Hamberg och Thomas Lorentz, vars mandattid utgick. Årsmötet antog förslaget och återval skedde. Då Alf Heldring och Birger Westerberg hade bett att bli befriade från styrelseuppdragen, föreslog valberedningen som nya i styrelsen: Thomas Dreijer och Johannes Hammerman. Dessa valdes.

Under kvällen höll styrelsen ett separat möte och konstituerade sig enligt följande.

Ordförande – Hugo Mickelin
v ordf – Börje Nyman
Kassör – Thomas Lorentz
Skr – Johannes Hammerman

Sammanställande i arkivstyrelsen – Einar Hamberg
Sammanställande i bygderådet – Tomas Dreijer
Sammanställande i organisationsgruppen – Göran Treiberg
Adjungerad ledamot – Manfred Hamberg

Emil Lindkvist, som alltsedan årsmötet 1965 varit föreningens revisor, var ej disponibel för återval. I hans ställe valdes tidigare suppleanten Bo Stenholm. Dessutom återvaldes Ivar Stahl som revisor.

Valberedningen fick följande utseende: Alexander Treiberg, sammankallande, Alf Heldring och Johan Wallin.

Valberedningen har ordet. Mötesdeltagarna lyssnar med andakt

ÅRSBERÄTTELSE

över verksamheten inom Kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner från årsmötet 1976 till årsmötet 1977. Den ekonomiska redovisningen avser kalenderåret 1976.

Styrelse

Styrelsen har under redovisningsåret haft följande sammansättning:

Ordförande:	Hugo Mickelin	intill årsmötet 1977
Vice ordförande:	Alf Heldring	" " 1979
Kassör:	Thomas Lorentz	" " 1977
Sekreterare:	Börje Nyman	" " 1979
Sammanställande i Arkiv:	Einar Hamberg	" " 1977
Sammanställande i Bygderåd:	Birger Westerberg	" " 1978
Sammanställande i Org.gr:	Göran Treiberg	" " 1978
Adjungerad ledamot:	Tomas Dreijer	under hela året
Adjungerad ledamot:	Manfred Hamberg	fr o m 1976-10-27

Efterföljande samkväm

Sång

Thomas Lorentz SOVs musikaliska kassör m m hade från Stockholms estniska manskör "lanat" och organiserat en kvintett, som underhöll oss med estniska sanger. I kvintetten ingick, förutom Thomas som förste tenor, andra tenoren Lembit Purge (svårson till f.d. estniska redaktionschefen i Estland, Johan Nyman, bördig från Nucko), barytonen Max Läätis från Pernau och basarna Johannes Vaigur från Nuckö och Endel Koppel från västra Estland.

Även allsungen hade sin givna plats på mötet och som vanligt numera satt fru Brigitta Lorentz vid pianot.

Filmförevisning

En gammal film om ragöbornas arbetsdag, plöjning med oxar etc, förde oss långt tillbaka i tiden i Estlands svenskbygd. Hjalmar Stahl kommenterade filmen.

Lotteri

De 300 lotterna slutsaldes, och de glada vinnarna fick bära hem basturökta skinkor, estlandssvensk litteratur samt kataloger och affischer från föregående års hembygdsgdag på Historiska museet.

Vi - till antalet 78 - drack kaffe, åt piroger m m, som serverades under ledning av den nye ekonomen i Eesti Majas festlokaler - finlandssvensken Magnus Lundström.

Som vanligt avslutades samvaron med "Modersmålets sång".

Hugo Mickelin

Styrelsen har under året hållit 12 protokollförda sammanträden. I en del sammanträden har även andra funktionärer än styrelsen deltagit. Därutöver har föreningens olika organ haft egna sammanträden. Organen är: Arkiv, Bygderåd, Organisationsgrupp och Redaktionsgrupp.

Revisorer

Föreningens revisorer har varit Emil Lindkvist och Ivar Stahl med Bo Stenholm som suppleant.

Verksamhet i övrigt

Antalet *medlemmar* vid årsskiftet 1976/77 var 452, en ökning med 37. Föreningens *årsmöte* hölls den 28 februari i Eesti Maja, Wallingat, 34, Stockholm. Efter årsmötesförhandlingarna bjöd familjen Lorentz på musikunderhållning före kaffe och piroger.

I samarbete med Statens Historiska Museum anordnade föreningen en *utställning*, Estlandssvenska kyrkominnen, som visades på museet under tiden 12 juni-3 oktober. Pressvisning ägde rum den 11 juni, vernissage i museets barockhall den 12 juni med öppningsanförande av biskop Sven Danell. Till vernissagen hade omkring 320 personer infunnit sig. Föreningen bekostade tryckning av affischer och illustrerad utställningskatalog.

Föreningens *hembygdsgdag* firades på Historiska Museet den 22 augusti med ett något striktare program än vanligt. S O V:s ordförande hälsade välkom-

men, varpa utställningskommisarien Göran Tegnér berättade om utställningens tillkomst och om en del av de utställda föremalens öden. Thomas Lorentz sjöng två gamla psalmer från Runö. Festtalare var Elmar Nyman vars föredrag var ägnat minnet av Hans Pöhl i anledning av hundraårsminnet av dennes födelse.

Ivar H Poëll donerade 25.000:- kronor i form av svenska industriobligationer till en fond med namnet "Hans och Lydia Pöhls minnesfond förbevarande av det estlandssvenska kulturarvet".

Höstfesten ägde rum på restaurang Lantis den 13 november. Svante Jakobson berättade om estlandssvenska människoöden han följt upp under arbetet med sin doktorsavhandling och efter Ragödansarna och allsång vidtog allmän dans.

Den 11 december besökte en del av föreningens funktionärer och medlemmar Dialekt- och Folkminnesarkivet i Uppsala, där Dr Nils Tiberg redogjorde för av honom insamlade estlandssvenska dialektsamlingar. Fru Ingrid Tiberg bjöd hela sällskapet på kaffe med hembakt bröd. Arkivchefen, docent E O Bergfors deltog i sammankomsten.

Katalogisering av föreningens arkivalier fortskrider. Arkivlokalen har flitigt utnyttjats för sammankomster av föreningens olika organ. Ledamöter i *Arkivet* har varit Einar Hamberg (sammanställande), Rickard Aman, Hans Ladstedt (avled den 14 februari 1977) och t o m hembygdsgdagen Nils Lagman, föreningens fotograf. Arkivet har varit öppet för allmänheten tisdagar och torsdagar kl 10-13. I övrigt hänvisas till separat verksamhetsberättelse från arkivstyrelsen.

Bygderadet för estlandssvenska orter: *Reval*: Sigrd Abrahamsson, Ivar Poëll och Manfred Nyman.

Nargö: Edith Svensson fr o m 12 december 1976.

Ragöarna: Ingeborg Andersen och Sigrd Öström.

Korkis och Vippal: Alexander Samberg och Martha Gottkampf.

Rickul: Edvin Lagman och Alexander Tegelberg.

Nuckö: Berta Peedu och Fridolf Isberg.

Ormsö: Johan Engdahl och Johan Landman.

Runö: Tomas Dreijer.

Representant i Eskilstuna för samtliga estlandssvenska orter: Voldemar Söderlund.

Valberedningen har bestått av Alexander Treiberg (sammankallande), Johannes Hammerman och Johan Wallin.

Föreningens *ekonomi:*

För kalenderåret 1976 ger det ekonomiska resultatet ett överskott på kr 111:64.

Balansräkningen omsluter kr 167 050:55.

I övrigt hänvisas till separat balanssamt vinst- och förlusträkning.

KUSTBON

Tidningen utkom under kalenderåret 1976 med sedvanliga fyra nummer och fullbordade därmed sin 33:e årgång.

Antalet prenumeranter var 1 338, en ökning med 26.

Ansvarig utgivare har varit Hugo Mickelin och redaktör Edvin Lagman. I redaktionen har från styrelsen ingått Göran Treiberg och Birger Westerberg. Expeditionen, som från den 1 januari 1977 är förlagd till föreningens arkivlokal, har som vanligt skötts av Maria Broman.

Lindfors förlag AB i Stockholm (Civiltryckeriet i Köping AB) har under året haft hand om tryckningen av tidskriften medan distributionen övertagits av föreningen.

Styrelsen vill till sist rikta ett varmt tack till alla som gynnat föreningens grunduppgift att samla och vårda material om estlandssvenskarna samt till alla som bevisat vår hembygdssdag, vår utställning och vårt höstsamkväm. Ett speciellt hjärtligt tack till alla dem som i övrigt främjat och stött föreningens verksamhet.

Stockholm i februari 1977.

Hugo Mickelin
Ordförande

Börje S. Nyman
Sekreterare

Vinst- och förlusträkning 1976

Kostnader		Intäkter	
Omkostnader	36.464:10	Medlemsavgifter	51.146:60
Avsatt för samlingsverk och S Jakobssons verk	18.491:15	Räntor	5.673:29
Skatter	1.753:00		
Årets vinst	111:64		
	56.819:89		56.819:89

Balansräkning den 31 december 1976

Tillgångar		Skulder	
Kassa	68:72	Insamlade medel	57.007:25
Postgiro	69.930:98	Lönemedel	330:00
Bank	97.049:85	Diverse Personer	45.236:00
Inventarier	1:00	A Vallentins fond	5.000:00
	167.050:55	Reserverade medel för samlingsverk	59.477:30
			167.050:55

Stockholm den 9 februari 1977

Hugo Mickelin
Ordförande

Thomas Lorentz
Kassör

Förestående Vinst- och Förlusträkning samt Balansräkning överensstämmer med räkenskaperna. Betr. granskningen i övrigt hänvisas till denna dag avgiven revisionsberättelse.

Stockholm den 8/3 1977

E. Lindkvist

I. Stahl

Revisionsberättelse

Undertecknade, som vid Svenska Odlingens Vänners årsmöte 1976 utsetts att granska föreningens räkenskaper, får härmed avge följande berättelse för år 1976.

Vi har granskat årsredovisningen, tagit del av räkenskaper, protokoll och andra handlingar som lämna upplysning om föreningens ekonomi och förvaltning, inventerat föreningens redovisade tillgångar samt i övrigt vidtagit de granskningsåtgärder vi ansett erforderliga. Siffergranskningen har utförts av undertecknad I. Stahl.

Ifråga om föreningens ekonomiska ställning vid årets slut, ävensom resultatet av verksamheten under det gångna året, hänvisas till styrelsens förvaltningsberättelse där bilagt räkenskapsutdrag överensstämmer med föreningens räkenskaper.

skapsutdrag överensstämmer med föreningens räkenskaper.

Då den verkställda granskningen icke gett anledning till anmärkning i avseende å till oss överlämnade redovisningshandlingar, föreningens bokföring, inventeringen av föreningens redovisade tillgångar eller eljest beträffande förvaltningen av föreningens angelägenheter, får vi tillstyrka,

att den framlagda balansräkningen per den 31 december 1976 fastställs samt att styrelsen beviljas ansvarsfrihet för den tid revisionen avser.

Stockholm den 8 mars 1977.

E. Lindkvist

I. Stahl

EDVIN LAGMAN

SKEPPE

EN BERÄTTELSE

X

Evas fräknar blev vackra i Simons tankar, likaså hennes runda ansikte. Allt hos henne tog en form, som gjorde henne värd att längta efter. Simon mindes hennes skratt, hennes leende ögon, hennes ben, som blottats, när hon vadade ut till båten. Brokiga dimslöjor lade sig över hans ögon, han sträckte på sig, spände ut bröstet och kände styrkan i sina höfter. Det blev inga klara tankar, bara bitar av det han hade sett. Och när minnesskärvorna blänkte till, flammade det upp små eldslågor inom honom, av glädje, av lust, ibland i själen, ibland i blodet, tyckte han själv.

Hans känslor tog hand om tankarna, och så började en virvlande lek.

Det var långt till lördag, då skulle hon väl komma till gläntan tillsammans med de andra ungdomarna, men hur skulle han kunna vänta. Kanske skulle han få se henne någon kväll, när han kom hem från arbetet. Men om hon inte alls tänkte på honom? Jo, det måste hon, han hade sett det på henne, han hade känt på sig, när de gick hemåt över åkrarna, att hon ville vara tillsammans med honom.

Simon var på väg hem från handelsboden med nya sågblad. Han gick en genväg genom skogen, ty han ämnade sig ned till byggplatsen utan att först gå hem. Från den höga tallmon med lingon- och kråkbärsris sluttade den smala stigen nedåt genom en granskog, som här och där öppnade sig till ljusa

gläntor med hassel och ungbjörk. Genom skogen drog en lång ås, som bara var bevuxen med magert gräs och buskar och vid vars fot rullstensblocken kröp fram ur mossan. När Simon närmade sig åsen, såg han solen lysa på de utblommade backsipporna på krönet. Det glittrade i fjunen, och det såg ut som ljusbollar. Så hade det lyst i Evas hår, när de rodde på viken i går.

En ensam koskälla slamrade till någonstans i skogen. Kunde det vara i hygget? Ljudet hördes helt svagt och försvann sedan åter. Det var ingen av deras egna kor, deras skällor kände han igen, kanske var det någon lösmansko från grannbyn, som betade i kronoskogen. Det var ju förbjudet, boskapen sades trampa ned trädplantorna, men hade man inte annat bete så... Och kon var strax borta ur Simons tankar.

Vad gjorde Eva om dagarna? Åter målades hennes bild för honom, hon blev nästan verklig. Liksom han hade sett båten en natt förra sommaren, så såg han nu sommarflickan.

Men ändå häpnade han, när hon plötsligt livslevande kom emot honom på stigen upp mot åschrönet.

Han blev alldeles förvirrad och kom sig knappt för att hälsa.

—Gud signe, sade hon. Går du här ensam, Simon! Vart ska du?

—Gud signe, Gud signe. Jag ska till stranden.

Rapport om Bygderådets verksamhet under 1976

Bygderådet har under året haft 4 sammanträden, där vi diskuterat igenom olika arbetsområden.

Det angelägnaste hittills har varit samlandet av foton för avfotografering. Uppskattningsvis har det samlats ihop 1500–2300 foton, som avfotograferats. Av de flesta foton har även gjorts diabilder. Fotona är från de olika svenskorterna i Estland

Eftersom det bästa i fotoväg har insamlats och avfotograferats, har vi i bygderådet beslutat att minska på takten med samlandet av foton.

Fina foton från arbetslivet, t.ex. jordbruk, hantverk, fiske, segling tar vi tacksamt ännu emot.

Vi har istället riktat in oss på intervjuer och bandinspelningar. Det finns fortfarande äldre sagesmän och kvinnor som har mycket att berätta om arbetslivet, händelser därhemma i Estlands svenskbygder, samt om saker och ting som äldre har berättat om och som har hänt förr i tiden.

Vi i Bygderådet har under detta år haft ett "litet sabbatsår". Vi har ej utträtt så mycket som vi borde gjort, men i fortsättningen skall vi anstränga oss mera.

Stockholm 1976 03.10
Tomas Dreijer

Verksamhetsberättelse.

Styrelsen för SOV:s arkiv har från årsmötet 1976 till årsmötet 1677 utgjorts av Einar Hamberg (sammankallande), Nils Lagman, Hans Ladstedt och Richard Aman. Nils Lagman har under tiden avgått på grund av tidsbrist.

Styrelsen har under denna tid haft 3 protokollförda sammanträden och har dessutom sammanträffat med föreningsstyrelse och bygderådet.

Ordnandet och registreringen av arkivmaterialet fortsätter som tidigare.

Arkivdagen, under vilken medlemmarna får se vad deras arkiv innehåller och får uppfriska gamla minnen, ordnades i april.

Under tiden 12 juni till den 12 sept. visades en utställning i Historiska museet med kyrkliga föremål från estlandssvenska församlingar. Dessa föremål förvaras i museet. SOV:s arkiv bidrog med material till denna utställning.

Under tiden 14 aug. till den 17 okt. visades en utställning i arkivets lokaler med bilder, dokument, föremål, modeller m.m. från Rickul. Utställningen var öppen 3 gånger i veckan. Den ordnades av Ingvald Dyrberg.

Sedan den 9 sept. har arkivstyrelsen ordnat träffar med estlandssvenskar och intresserade sverigesvenskar den första måndagen i varje månad. Man

diskuterar ett på förhand bestämt ämne som behandlar estlandssvenskt liv och arbete. Samtalen spelas in på band.

Dessa måndagsträffar har vi tänkt fortsätta med efter uppehåll under sommarmånaderna. Tid och ämne kommer att meddelas i Kustbon.

Stockholm den 17 februari 1977

Richard Aman

RÄTTELSER

Bildtexten s. 5 i förra numret av Kustbon hade blivit ofullständig. Sista meningen skall lyda: Det var alltså här som S.O.V. höll sitt konstituerande möte i februari 1909 och sitt årsmöte i februari 1912.

Under "bemärkelsedagar" 95 år i förra numret står Katarina född Lindström den 2 juni 1882, Ormsö. Skall vara: Katarina Alberg, född Lindström den 2 juni 1882, Ormsö.

Annat kom han inte på att säga.

Han såg på hennes ansikte. Han uppfattade på ett ögonblick, att hon var allvarlig, bekymrad och rädd. Men han tyckte också, att hennes ögon log, när hon tittade på honom.

De stod mittemot varandra några sekunder på den smala stigen. Simon hade en förnimmelse av allt runtomkring – en vindpust drog fram längs åsen, det glittrade i det ljusa lövverket nere i en glänta, många fåglar kvittrade och sjöng, en stenskvättas smällande hördes alldeles i närheten, några höga, smala grantoppar reste sig över de andra träden och tecknades mot himlen, som lyste så vackert ljus långt borta med några lätta vita molnstrimmar och djupnade till oändlighet. Det fanns ingen tid, det stod stilla och det var högtidligt och lyckligt och allt var bara rymden kring Eva, Eva i nött kjol, med bara fötter, trött ansikte, leende ögon och lite solglitter i det ljusa håret.

–Simon, sade hon, hon upprepade hans namn, han märkte det och var glad över det. Simon, jag vet inte, vad jag ska göra, en ko har sprungit bort, och jag kan inte hitta henne. Jag har gått så långt och jag har letat på många ställen, och nu vet jag inte var jag är. Och jag är så trött.

–Jag ska hjälpa dig.

Han fick inte hennes namn över sina läppar, fastän han hade det överallt inom sig. Han kände, att det skulle låta bara som ett tunt ljud, som han frambragte, inte som det han hade inom sig.

–Har du tid? Vill du göra det? Tack, Simon.

–Ja, jag tror jag vet, var vi ska leta. Det är nog inte så långt bort. Även våra kor brukar ibland ge sig iväg, och de går alltid till samma ställe, det är bestämt gott gräs där.

–Om vi skulle sitta och vila lite först. Jag är så trött i benen som jag har sprungit. Bara några minuter.

–Det kan vi väl göra.

Eva satte sig i slutningen upp mot åsen. Hon var vig, hennes kropp böjde sig så lätt. Ett ögonblick skymtade hennes lår under kjolen, sedan bredde hon ut den över fötterna.

–Varifrån kommer du? frågade hon. Är inte du trött?

–Jo, det är jag. Jag kommer från handelsboden.

Simon slog sig ned ett par steg ifrån henne.

–Vi ska inte sitta för länge.

Han tog en pinne, som låg bredvid honom och bröt den mitt itu, lekte med bitarna några ögonblick och stack ned dem i marken. Eva tittade.

–Vad blir det där? Hennes röst lät lekfull.

–Jag ska göra en solklocka, så vi inte kommer för sent till din ko!

Simon kände, att trycket inom honom gav efter.

–Titta får du se, sade han. Hur mycket kan klockan vara nu? Jag tror, att hon är ett. Nu sätter jag den här pinnen så, att skuggan faller på den andra. Där är ett på klockan.

Sedan satte han ned flera pinnar, de bildade en halv ring och var siffrorna på urtavlan. Skuggan var visaren.

–Jag har vallat här, sade han, och jag vet, att klockan är ett, när skuggan från den stora granen ligger över stenen där.

–Det är bra, att veta klockan på det viset. Är hon redan ett? Petersfolket undrar nog, vart jag har tagit vägen. Och de äter middag klockan ett.

–Kom då, så ska vi söka efter kon.

Simon tog Evas hand och hjälpte henne upp. Han släppte den inte genast, han tänkte hålla den kvar i sin, men han släppte den i alla fall, fast inte drog Eva den ifrån honom.

–Nu ska vi se efter i hygget, sade Simon, kon är säkert där. Jag hörde nyss en skälla från det hållet.

Hon gick framför honom på den smala stigen. Att hon rörde sig så annorlunda än flickorna i byn! Det gick lätt, det var svikt i hennes steg. Hon var smal om midjan, den grova grön-rödrandiga kjolen föll i bågar över hennes höfter, livstycket låg slätt mot hennes rygg, huvudduken hade glidit ner och dess fransar fladdrade kring halsen.

Nu blev stigen bredare, Simon gick vid hennes sida. Han erfor en stark lust att snegla på henne men skämdes för att göra det. Han hade bara en känsla av hennes lätta gång, hennes vänstra höft och hennes bröst under blusen och livstyckets snörning.

–Att jag inte har träffat dig förut, sade han.

–Jag bor ju så långt bort härifrån.

–Men jag arbetade på herrgården förra året. Kom du aldrig dit?

–Bara sällan. Jag tror inte, att mamma vill, att jag skall gå dit.

–Varför det?

–Inte vet jag. Själv tjänade hon hos baronen, när hon var i min ålder. De tyckte bra om henne där, men så hade

frun visat bort henne. Det var strax innan hon gifte sig med pappa.

Simon teg en stund.

–Har du syskon? frågade han sedan.

–Ja, jag har två bröder. Jag är äldst. Skogen glesnade, de närmade sig hygget.

–När får du båten färdig? frågade Eva.

–Nästa vecka ska vi sjösätta den, jag vet ännu inte riktigt, vilken dag.

–Tror du, att man kan få komma och titta?

–Ja, bara du kan komma för ditt arbete.

Nu stod de i skogskanten. Framför dem låg hygget med hundratals stubbar, kring vilka multronrevorna slingrade sig. Överallt växte det högt gräs, och Eva förstod, att korna drogs dit.

Emellertid märktes inte ett liv på den ganska vidsträckt öppna platsen. De fick leta en lång stund, innan de hittade kon fridfullt idisslande i skuggan av ett stenblock.

–Tack Simon, utbrast Eva och tog hans hand.

–Ingen tack värt.

De körde upp kon, och hon började villigt lunka hemåt.

Simon följde med en bit på vägen för att se till att Eva kom rätt. När han skulle vända, frågade han:

–Ska du gå med till udden och dansa på lördag?

Han såg att Eva blev glad. Var det för att hon ville träffa honom, eller var det kanske bara för att hon kände, att de andra ungdomarna ville ha henne med?

–Jag kommer, om jag får, sade hon. Och om du vill det, tillfogade hon.

Sedan skildes de. När Simon gick förbi det ställe, där de hade suttit, såg han, att de inte varit tillsammans mera än en knapp timme. Och ändå tyckte han, att det var många dagar sedan han mötte henne på stigen.

XI

Dagen för sjösättningen var inne. Simon, Adam och Villem hade fått ledigt från alla sysslor på gården och begav sig redan tidigt på morgonen ned till båten. De synade allting en sista gång, gick runt fartyget på ett tiotal famnars avstånd och såg, hur riggen tog sig ut. Det hade varit besvärligt att få upp masten, men nu stod den där, rak och nytjärad med den smäckra stängen högst upp. Vanterna löpte från bogsprötet upp i masten och ned till

relingen, och på babords sida gick en repstege ända upp till salningen. Bommen vilade mot kajuttaket, ovanpå den låg gaffeln med slaka fall, som kröp genom blocken uppe i masten. Seglen hade de ännu inte bundit under, det skulle de vänta med till efter sjösättningen.

Riggen gav båten liv, den blev som ett levande väsen, när det tjarade tågvirket spändes mellan bom, relingar, spröt och mast. Nedanför låg viken krusigt blå i majsolen och väntade på det första fartyget som blivit byggt på stranden.

Simon och hans kamrater hade tingat byns unga män att komma och hjälpa till. Båten skulle löpa av stapeln på eftermiddagen, när plöjningen var slut för dagen och man hade hunnit vila sig.

När alla förberedelser var klara, gick de tre hem för att äta och hämta skaffningen för den fest, som skulle firas när båten kommit i sjön. De lassade ett par ankaren öl, saltad flundra, sylta och brödkakor på en vagn och körde alltsammans ned till viken, där det stuvades in i smedjan.

Och så började pojkarna komma. De var barfota, hade jackan på och mösskärmen djupt neddragen i pannan. Efter dem kom byns barn, småpojkar för sig och flickorna för sig. Slutligen dök även äldre människor upp.

De unga männen gick till verket. Spiror lades ut från fartyget ned till vattnet, taljor fästes vid mast och relingar, och stöttorna slogs försiktigt undan. Skycket över akterspegeln slets bort, och namnet stod där: Hoppet. Båten sjönk över på babords sida, masten pekade mot söder och tycktes plötsligt så låg. Mitt i all brådskan hann Simon känna ett sting av missräkning: deras ståtliga fartyg var ändå ganska litet. Det borde ha fått stå kvar upprätt på sin köl.

Men tanken kom och gick. Spirorna knakade plötsligt till, rullarna under kölen och babordssidan vred sig några varv, och båten flyttade sig några steg närmare vattnet. Det var ett tungt arbete.

Några av pojkarna spände taljorna runt ryggen och drog baklänges, andra sköt på under aktern, de äldre gav goda råd och barnen sprang runt och skrek.

Steg för steg gled båten ned över sanden. Man stannade ibland, tog sats och sjöng:

A, siljåna ja sama pajdo! Hurra!
och så knyckte det till igen. Snart var den nere vid vattenskalet.

Simon såg sig då och då omkring bland åskådarna. Han sökte Eva men kunde inte upptäcka henne. Hon hade tydligen inte kunnat komma. Hans tankar rörde ibland vid det som hade varit på lördagskvällen: gungan, dansen, natten, vandringen genom skogen. Han hade hållit Eva under armen, känt hennes höft mot sin. Hon hade följt med honom. De hade gått ensamma i skogskanten under den gula månen på den bleka himlen. Ovanför dem stod kvarnarna svarta mot det röda skimret i nordväst.

Plötsligt gled båten nästan självmant ut över spirornas yttersta spetsar och rätade upp sig. De som stått ute i vattnet vadade i land, och alla stannade upp några ögonblick. Båten flöt, masten pekade upp mot himlen och svajade lätt i den svaga sjögången.

Olas Irja stod vid Simonas sida:

–Det ser vackert ut. Vi får hoppas, att allt är som det skall vara. Är skotten mellan sumpen och lastrummet riktigt täta?

–Det är de! Och nu ska vi strax segla.

Simon, Adam och Villem rodde ut och gick ombord. Det var en underbar känsla att stå på det tjärdoftande däck, som gungade upp och ned i dyningen under dem. Vinden spelade i tågen på ett annat sätt än på land, och ljudet av vågorna ekade dovt i det tomma lastrummet.

De bogserades ut till ett par famnars djup och fällde ankar. Där-efter återvände de till stranden.

När de hade röjt upp på byggplatsen, började det redan kvällas. Luften blev sval och stilla. En och annan åskådare drog sig hemåt. Det var på tiden, att de arbetande fick något värmande i sig. En stor eld tändes, en gryta hängdes över den och grytan fylldes med öl. Snart gick kannorna med det hela ölet laget runt, och blodet började rinna varmt genom kroppen. Fisken, syltan och brödet togs fram och åts. Och medan historier berättades och skratten ekade i skogen, sjönk majkvällens ljusa skymning över byggplatsen och den nya båten, som låg med slak kätting i vikens stiltje.

Med ens dämpades sorlet. Allas ögon vändes mot stranden. Mot den bleka himlen avtecknade sig silhuetterna av

två ryttare. De förblev orörliga några ögonblick, de var som barnens silhuettgubbar mot en svagt belyst vägg. Det var strandridarna.

Man hade en viss respekt för strandridarna, även om man gärna tillät sig ett skämt på deras bekostnad. De kunde ställa till förtret, de vaktade det som man kunde ta utan att samvetet stegrade sig, de representerade makten. Men man ansåg sig klokare och förslagnare än de och berättade gärna om tillfällen, då de blivit lurade. Här var det nu en helt ny situation. Byns män drack och glammade kring en stor eld på stranden mitt i natten. Vad hade strandvakten att säga om detta?

Långsamt satte sig de båda ryttarna i rörelse, eldskenet lyste upp hästhuvudena och människens ansikten. Skuggan från mösskärnorna föll ned över ögonen, det glimmade i knappar, galoner, remyg och blankklädersstövlar.

Ryssarna höll in hästarna några steg från kretsen kring elden och hälsade.

Simon reste sig. Eftertänksamt fyllde han en kappe med öl och steg fram till sergeanten:

–Var så god! *Pivo*. Öl.

Ett ögonblick förblev ryssen orörlig: han var en militär under tjänsteövning, bakom sig hade han en underlydande. Men natten var sval och elden och drycken utövade en stark lockelse. Han tog kappen och lyfte den.

–*Na zdorovje*, sade han högtidligt, *za lodku*. Skål! För båten!

Och medan han sträckte fram dryckeskärlet mot sin följeslagare, steg ett sorl av bifall från männen kring elden. Visserligen var man ännu på ömse sidor litet reserverad, men när den andra kappen hade tömts, satt strandridarna av. Först stod de och höll hästarna vid tyglarna, under det att de försökte samtala med Simon och hans kamrater. Snart band de dock sina hästar, slog sig ned, drack och åt.

Det gick trögt med samtalet, gester och dunkar i ryggen togs till hjälp. *Lodka gotova*, båten är färdig, var det ämne diskussionen rörde sig om.

Stämningen steg. Villem sade till Simon, att de skulle försöka få ryssarna att dansa. Och den korta natten gled förbi, medan de unga männen från byn satt och klappade takten med händerna, och de två ryssarna, som vaktade det heliga rikets gräns mot väster, utförde sina akrobatiska danser,

belysta av det flackande röda eldskenet.

Innan sjösättningsmanskaper begav sig hemåt, gick de tre båtbyggarna än en gång ned till stranden för att få en skymt av sitt fartyg. Dess konturer syntes tydligt. Skrovet rörde sig tungt i dyningen, i halvdunklet såg det ut, som om det höll på att sugas upp av vattnet.

”Natten villar ögonen” tänkte Simon.

—Nu måste vi sova, sade han högt. I morgon ska vi binda under seglen, och så ska vi segla till stan för att registrera skutan.

De kände ingen trötthet, när de vandrade bort bland sanddynerna i riktning mot byn. Men Eva var åter i Simons tankar, och han var besviken för att hon inte hade kommit.

XII

Sömndrucken tumlade Simon ur sängen. Några solstrålar föll in genom springorna i dörren, och dammkornen gled som små stjärnor genom dem.

Båten! Seglen skulle bindas under och de skulle ut på sin första segling.

Aldrig hade havets salta doft känts så god som den morgonen, när Simon öppnade boddörren och steg ut under den höga linden. Han stannade ett ögonblick, andades in och kände sig lycklig. Sedan trampade hans bara fötter på kamomillen och grobladen, som växte på gången mellan visthusboden och stugan, när han skyndade in i köket till maten.

Han hade sovit alldeles för länge, det förstod han. Men föräldrarna hade inte väckt honom. Det låg något särskilt i detta, att de inte hade väckt honom. Aldrig förr hade något sådant inträffat.

Hans mor och syster sysslade nere vid ladugården, och hans far var ute och plöjde. Simon åt i all hast och begav sig sedan skyndsamt i väg. Han brydde sig inte om att höra efter, om Adam och Villem fortfarande var hemma. Säkert hade de för länge sedan gått ned till båten.

Han närmade sig stranden. Byggplatsen skimrades fortfarande av en framskjutande skogsdunge. Men havet syntes. Över stengrunden vid uddarna bröts det i vitt. Vinden drog in från sydväst, den nådde inte innersta delen av viken, och det gick från södra udden åt nordost in mot stranden en skarp gräns, som skilde det lugna, blekare vattnet från det upprörda mörkare.

Och så stod Simon på stranden vid den stora röda stenen. Där var byggplatsen litet ifrån honom. Han kunde se spiorerna och rullarna, som låg kvar på sanden, han såg smedjan i skogsbrynet och den långa ånglådan. Ingen människa fanns där. Allt var övergivet, liksom lämnat i all hast. Men detta tänkte Simon inte på. Han bara stod och stirrade, stel och skräckslagen. Båten låg inte för ankar ute på viken, den fanns inte där. Endast en smal stång stack upp ur vattnet, där de dagen innan hade ankrat.

Natten hade alltså inte villat hans ögon, det var verkligt, att båten hade ridit tungt i dyningen och att vattnet hållit på att suga upp den.

Hade Olas Irja haft rätt? Hade skotten inte varit täta? Kanske. Men nu kom Simon med plågsam tydlighet ihåg, vad hans far hade sagt om virket. Han hade haft rätt. På en enda natt hade deras vackra båt, som krävt så mycken möda, gått till botten, sjunkit.

Det dröjde några dagar, innan Simon, Adam och Villem åter var herrar över situationen. Ryktet om det inträffade hade samma förmiddag gått som en löpeld genom byn, och av de andra bybornas blickar kunde de tre vännerna nu utläsa, vilka som var deras vänner och vilka som var deras avundsmän. Redan samma kväll fick de emellertid hjälp av de andra unga männen i byn. Ett vindspel iordningställdes på stranden, och linor fästes försiktigt med hjälp av krokar vid skrovet. Det var ett besvärligt arbete, då det ännu var för kallt för att dyka i vattnet. För övrigt var det inte heller någon annan än Olas Irja, som kunde den konsten, och av honom skulle Simon inte ha velat ta emot hjälp en gång till.

När tågen var anbragta, hade det redan börjat skymma mot natt och arbetet måste avbrytas. Pojkarna hade lämnat stranden. Endast Simon hade stannat kvar en stund och tänkt igenom det han skulle göra.

På väg hem hade han mött Eva. Hon hade väntat på honom i skymningen för att berätta något för honom. Hon hade inte velat komma till sjösättningen dagen innan, för hon hade hört Olas Irja säga, att den båten inte kunde flyta på vattnet, och hon hade inte velat se, när det skulle gå så illa för Simon och de andra. Men nu hade hon måst träffa Simon för att tala om detta för honom. De hade gått

länge, bort längs skogsbrynet, över kvarnberget, ut till yttersta spetsen på udden, och de hade talat om vad Irja kunde ha menat. Hade han gjort något med båten? Han hade ju varit nere vid stranden, hade han själv sagt, och tittat på bygget. Nej, det kunde han väl ändå inte ha gjort, han hade ju hjälpt Simon med seglen, sådan var han ändå inte. Men hela tiden ljöd det en ny och främmande ton inom Simon, och det var något som knöt fast honom vid denna misstanke: kunde Irja i alla fall ha gjort det! Hans beteende, hans skygga blick, hans bara till hälften uttalade meningar formades av en obeveklig och skrämmande kraft i Simons huvud till klara bevis för att Irja var skyldig, att han sedan länge gått och funderat på att skada Simon. Irja måste vara avundsjuk, och fastän han inte hade låtit påskina det, hade han velat hämnas sin syster. Allt stod plötsligt så klart för Simon, men samtidigt kände han detta tvång över sina tankar och var medveten om att det inte var han själv, som med sådan skärpa genomskådade Olas Irja. Han blev rädd, han måste få den främmande tonen inom sig att tystna, men han fortsatte att gå vid Evas sida och tala om det skedda.

När de hade lämnat de sista träden ute på udden bakom sig, svepte sommarnattens vind emot dem från havet. Simon rös till, lyfte blicken och blev varse det som fanns omkring honom: vattenvidden i skymningen, den röda strimman efter solnedgången i nordväst, skogen bakom dem och Eva vid hans sida. Långsamt vek trycket från hans tankar, det underliga ljudet inom honom tonade bort, och han kände igen sig själv. Ja, visst kunde Irja ha gjort något, men det var inte sannolikt, att han gjort det.

—Nej, Eva, sade han då, jag tror inte, att Irja har med det här att göra.

Eva tittade misstroget på honom.

—Kan du verkligen tro det?

Så underligt! Simon hade haft en känsla av att den främmande tonen nu fanns i Evas röst.

—Ja, hade han svarat, far vet nog bäst, hur det här har gått till, och Irja har reda på så pass mycket, att han vet samma sak. Vårt virke var inte torrt, och båten var gisten, när vi sjösatte den. Men du ska se, att den tättnar, när den har fått ligga ett par dagar och vi har fått dreva den.

Forts.

Familjenytt

FÖDDA

Alexander och Sebastian fick
en syster, **Rebecka**
Birgit
f. Westerman, Spithamn Larsosa
och Alf Eldh
Visby BB den 31 mars 1977

DÖDA

Sofia Leontine Ambrosen, född Vellman
den 2 mars 1890 i Reval, avled den 22
mars 1977 i Stockholm.
Vilhelm Hansson, född den 10 juli 1896 på
Nuckö, avled den 6 mars 1977 i Stock-
holm.
Anton Koinberg, född den 15 maj 1887 på
Nuckö, avled den 22 april 1977 i
Stockholm.
Lovisa Kübar, född Fagerström, den 4 maj
1902 i Vippal, avled i januari 1977 i
Eskilstuna.
Fridolf Kärras, född den 3 mars 1912 på
Nuckö, avled den 21 april 1977 i
Vallentuna.
Karl Peedu, född den 9 maj 1890 på Nuckö,
avled den 28 april 1977 i Uppsala.
Maria Seman, född Sedman den 26 juli 1890
på Nuckö, avled den 9 mars 1977 i
Sundbyberg.
Johan Sjöman, född den 18 juli 1899 på
Ormsö, avled den 3 maj 1977 i
Stockholm.
Henrik Tönisson, född den 22 oktober 1898
i Pödrala, avled den 11 december 1976 i
Nyköping.
Erich Vast, född den 27 januari 1907 i
Hapsal, avled den 27 februari 1977 i
Nacka.
Katarina Vesterblom, född Kyrkslätt den 28
november 1897 på Ormsö, avled den 3
maj 1977 i Täby.
Johanna Bertholm, född den 18 mars 1905
på Rågöarna, avled den 13 maj 1977 i
Stockholm.

Gertrud Pettersson

Gertrud Pettersson, född Nyholm, Visby,
har avlidit efter en kort tids sjukdom på
lasarettet i Visby. Hon var vid sin bortgång
64 år.

Gertrud Pettersson kom till Gotland i
20-årsåldern från Ormsö utanför Estlands
fastland. 1939 gifte hon sig med byggnads-
snickaren Arnold Pettersson från Visby.
Hon har under åren ägnat sig åt sina barn
och sitt hem. Hennes fritidsintresse har varit
vävning.

Som närmast sörjande efterlämnar Ger-
trud Pettersson maken Arnold och barnen
Börje Pettersson med maka Gunilla, Visby,
och Margareta Pettersson, Stockholm, barn-
barn samt två syskon bosatta i Stockholm.

Vår kära Mor
Tio Klingberg
född Sandsten
* 1882-06-05 i Rickul
† 1977-03-12 i Södertälje
har lämnat oss i sorg och saknad
Olga och Herman
Egon och Leontine
Paulina
Barnbarn, barnbarnsbarn
Släkt och Vänner

*Nu vilar så stilla Din flitiga hand
från dagens möda och id.
Du gått till ett bättre och ljusare land
och funnit Guds eviga frid.*

*Jesus sade: Jag är uppståndelsen
och livet. Den som tror på mig
han skall leva om han än dör.
Joh. 11:25*

Vår kära Mor
och Farmor
Lena Koinberg
* 21 juli 1882 i Rickul
har lämnat oss i ljus
och tacksamt minne.
Torshälla 19 mars 1976.
PAULINA GÖSTA
NICOLAI ANNA
HILMAR ANNIE
HENRIK INGER
Barnbarn
Barnbarnsbarn

*Klockorna ringa
så sakta till ro
Nu har Du funnit
ett ljusare bo
Aftonens stjärna
lyser så blid
Sov kära Mor
Vila i Frid.*

Vår älskade Syster
Lilia Brus
* 31 december 1900
har i dag lämnat oss
syskon, syskonbarn, övrig
släkt och vänner i sorg och saknad.
Farsta 4 maj 1977

*Nu slut är smärtan,
Du funnit frid
Men lämnat hjärtan
Som sakna Dig.*

Min älskade Maka
vår kära Mor
och Farmor
Maria Hamnholm
* 31 augusti 1894
har i dag stilla insomnat.
Stockholm 27 april 1977
JOHAN
EGIL och HILDA
INGRID
Barnbarnen
Syskon Övrig släkt och vänner

*Nu hjärtats frid ej störes
av världens oro mer,
Ty Du har funnit landet
där solen ej går ner.*

Min älskade Make
vår kära Pappa
och Farfar
Hans Ladstedt
* 3 oktober 1918
har lämnat oss, syster,
släkt och vänner i stor
sorg och saknad
Stockholm 14 febr. 1977
ANNA-GRETA
LARS och ELISABETH
Annika
ANDERS

*Du slet för hårt
Ditt liv det blev så kort
När vilan börjat skönjas
då gick Du hastigt bort.*

*Du gav oss hopp, Du gav oss allt
Din kärlek finns här överallt
Sann och ärlig minns vi Dig
vår kärlek är evinnerlig.*

Min älskade Make
vår Far, Morfar och Broder
Johnny (Janna) Lorentz
* 15 juli 1912 på Runö
† 25 april 1977 i Stockholm
Lizzie
Per och Lillemor
Anna-Lisa och Lars
Barnbarnen Syskonen
Övrig släkt och många vänner

Störst av allt är kärleken

Min älskade Make
vår käre Far, Morfar och
Gammelmorfar
Anders Stenholm
* 25 december 1889
på Ormsö
† 24 maj 1977
i Huddinge
MARIA
BARN
Barnbarn Barnbarnsbarn
Släkt och vänner

*Jag är en gäst och främling
som mina fäder här.
Mitt hem är ej på jorden
Nej, ovan skyn det är.
Där uppe bor min Fader
i härlighet och ljus.
Där ville jag ock vara
uti min Faders hus.
Hem, hem, mitt kära hem
ej finns en plats på jorden
så skön som Du, mitt hem.*

Min kära Maka
Vår Mor och Mormor
Gertrud Storholm
f. Glad
* 7 november 1900
har hastigt lämnat oss i
stor sorg och saknad.
Fågelbro den 14 mars 1977
Johan
Katarina och Henning
Kjell-Åke och Gunilla
Magnus, Bo, Hans,
Anne-Marie, Aline, Fredrik,
Signy, Anna
samt släkt och många vänner

*Vi kan ej fatta, ej heller förstå
Varför Du så hastigt ifrån oss fick gå.
Vårt hem blev så öde, vi höll Dig så kär.
Men vila Dig Mor, vi vet var Du är.
En dag skall vi åter få vara Dig när.*

Min kära livskamrat
vår älskade mamma
GERTRUD
* 23/12 1912
har lämnat oss, barnbarn, syskon,
övrig släkt och vänner i stor sorg
och saknad
Visby den 27 mars 1977
Arnold Pettersson
Börje och Gunilla
Margareta
Farmor Anna

*Vi tackar Dig för alla år
som gått
Och för den kärlek som vi fått.*

Min älskade Make
vår käre Far
Morfar och Farfar
Anders Thomsson
* 3 januari 1902
lämnade oss stilla i dag
Enskede 21 febr. 1977
KATARINA
BARN
Barnbarn Barnbarnsbarn
Syskon släkt och vänner

*Tålig Du var intill slutet.
Hoppet höll Du alltid kvar.
Minnet skall förbi i ljuset,
Minnet lever alltid kvar.*

Min älskade Make
vår käre Far
Elmar Thomsson
f. 9.1.1930
har i dag efter ett
långt och tåligt buret
lidande lämnat oss, föräldrar,
syskon, svärmor, övrig
släkt och vänner i djup sorg
och saknad.
Kundby, Rimbo 7 maj 1977
Lena
Ulf, Carina

*Så har vi vandrat Du och jag
I kärlek hand i hand.
Så har vi hoppats dag för dag
Att denna kärleks fasta band
Må hålla fram till gravens rand.
Vår kärlek var vår rikedom
Nu har Du gått, min hand är tom.
Nu viskar jag de vackra orden:
Du var mitt allt på jorden.*

Bemärkelsedagar

90 år

Karl Alun, född den 10 juli 1887, Nuckö

85 år

Lovise Luther, född Leppmets den 12 juli
1892, Neve
Arnold Juuse, född den 17 juli 1892, Reval
Maria Puskov, född den 18 juli 1892, Hapsal
Johan Hammerman, född den 4 aug. 1892,
Ormsö

Vår kära Mor
Mormor och Farmor
Gertrud Pikner
* 8 januari 1892
† 13 april 1977
I ljusaste minne bevarad.
ESTER och CURT
HENRIK
ALFRED och LAINE
EDVARD och LEHTE
Barnbarnen

Vår kära Mor
Agneta Öman
* september 1889
† 11 februari 1977
KATARINA och HANS
MARIA och DENNIS
Övrig släkt och vänner

*Hav tack för allt
Du i kärlek givit
Ditt minne lever
det går ej bort.*

Vår käre
Kristian Öman
född 21 november 1897
på Runö
död 29 april 1977
i Lidingö
har lämnat oss i djup
sorg och saknad.
BARN
Barnbarn
Barnbarnsbarn
Övrig släkt och många vänner.

*Hem, hem, hem
där på den andra stranden
vitklädda skaror
mig väntar hem.*

Lovisa Dyrberg, född Westerman den 9 aug. 1892, Rickul
 Jula Hallman, född Brunberg den 16 aug. 1892, Rickul
 Katarina Svärd, född Bergström den 20 aug. 1892, Ormsö
 August Österberg, född den 24 aug. 1892, Rickul/Reval
 Jaan Pöldmaa, född den 30 aug. 1892, Rapla
 Mina Beckman, född den 6 sept. 1892, Ormsö
 Ivar Reinwaldt, född den 26 sept. 1892, Hapsal/Reval

80 år

Katarina Vidgren, född Bergström den 7 juli 1897, Ormsö
 Maria Söderman, född Fagerström den 12 juli 1897, Vippal
 Kristof Österman, född den 16 juli 1897, Nuckö
 Eugen Reial, född den 25 juli 1897, Fellin
 Hedvig Vikstrand, född Benas den 25 juli 1897, Runö
 Alexander Vinter, född den 1 aug. 1897, Korkis
 Maria Eriksson, född den 7 aug. 1897, Reval
 Julia Freiman, född Sedman den 9 aug. 1897, Nuckö
 Elvine Bertholm, född Hamberg den 12 aug. 1897, Rågöarna
 Agneta Gjärdman, född Notman den 26 aug. 1897, Ormsö
 Alide Marie Fagerlund, född Westerbusch den 27 aug. 1897, Rickul
 Luise Pella, född Baring den 3 sept. 1897, Korkis
 Eduard Mägi, född den 5 sept. 1897, Dorpat
 Maria Söderholm, född Friman den 19 sept. 1897, Nuckö
 Maria Anette Stavas, född den 18 sept. 1897, Odensholm
 Julia Åkerblad, född den 29 sept. 1897, Rickul

75 år

Anders Alström, född den 5 juli 1902, Ormsö
 Katarina Storm, född Nyholm den 9 juli 1902, Ormsö
 August Österdahl, född den 18 juli 1902, Rågöarna
 Maria Bäckman, född Benholm den 20 juli 1902, Ormsö
 Agneta Pettersson, född Bäckman den 29 juli 1902, Ormsö
 Johannes Magnusson, född den 30 juli 1902, Rickul
 Magdalena Malm, född Bergs den 3 aug. 1902, Runö
 Voldemar Roos, född den 11 aug. 1902, Vaivara
 Ida Granberg, född Klippberg den 13 aug. 1902, Rickul
 Amalia Viberg, född Engman den 20 aug. 1902, Rickul
 August Matsman, född den 21 aug. 1902, Nuckö
 Katarina Hamberg, född Söderlund den 23 aug. 1902, Ormsö
 Maria Hamberg, född Blomman den 24 aug. 1902, Ormsö

Lisette Vesterholm, född Berggren den 28 aug. 1902, Rågöarna
 Lars Haggblom, född den 5 sept. 1902, Ormsö
 Erik Greis, född den 6 sept. 1902, Odensholm
 Katarina Nyholm, född Lindström den 6 sept. 1902, Ormsö
 Johannes Lindvere, född den 9 sept. 1902, Hapsal
 Marta Ambros, född Soe den 11 sept. 1902, Reval
 Alexander Heideman, född den 12 sept. 1902, Rickul
 Eduard Aman-Haimla, född den 15 sept. 1902, Hapsal
 Katarina Hörnsten, född den 23 sept. 1902, Ormsö

70 år

Mathilda Thomsson, född Stahl den 1 juli 1907, Rickul
 Hulda Sekobon, född Kistback den 5 juli 1907, Nuckö
 Hans Alström, född den 14 juli 1907, Ormsö
 Anders Lilja, född den 20 juli 1907, Ormsö
 Agneta Ahlblom, född Fällin den 22 juli 1907, Ormsö
 Hilda Marks, född Greis den 22 juli 1907, Odensholm
 Pauline Österdahl, född Brunberg den 5 aug. 1907, Rågöarna
 Anders Grundsten, född den 13 aug. 1907, Ormsö
 Dorothea Elisabeth von Zur Mühlen, född den 15 aug. 1907, Hapsal
 Arvid Kiiin, född den 16 aug. 1907, Nargö
 Agneta Nilsson, född Alberg den 27 aug. 1907, Ormsö
 Maria Blomqvist, född Isberg den 29 aug. 1907, Rågöarna
 Meeri Therese Läck, född den 3 sept. 1907, Dagö
 Agneta Strandberg, född Grundsten den 4 sept. 1907, Ormsö
 Alide Vinter, född Klaman den 4 sept. 1907, Korkis
 Johan Pihlman, född den 7 sept. 1907, Ormsö
 Alide Heideman, född Åkerblad den 10 sept. 1907, Rickul
 Artur Alexander Peetre, född den 14 sept. 1907, Pärnau
 Axel Jurgensson, född den 15 sept. 1907, Nuckö
 Hedvig Widebjär, född Markus den 16 sept. 1907, Reval
 Leontine Engblom, född Kreisveg den 25 sept. 1907, Korkis
 Katarina Alström, född Lindström den 28 sept. 1907, Ormsö
 Maria Selin, född den 29 sept. 1907, Ormsö

60 år

Helena Strandberg, född Haggarsson den 1 juli 1917, Runö
 Leopold Seman, född den 2 juli 1917, Nuckö
 Johan Fällman, född den 4 juli 1917, Ormsö
 Aline Vesterholm, född Österman den 5 juli 1917, Rickul
 Karin Alexandra Tegelberg, född Luks den 14 juli 1917, Rickul
 Amanda Brandt, född den 15 juli 1917, Nuckö

Hilda Hallman, född Lagman den 16 juli 1917, Rickul
 Ellen Ingeborg Westerblom, född Strandberg den 19 juli 1917, Reval
 Lea Alvine Maria Waldman, född Amberman den 17 juli 1917, Hapsal
 Helena Berg, född Mentel den 21 juli 1917, Reval
 Edvin Ahlberg, född den 24 juli 1917, Ormsö
 Agnes Välja, född Kliss den 27 juli 1917, Nuckö
 Ingeborg Opstad, född Thomsson den 28 juli 1917, Rickul
 Renate Maria Kariis, född Kogerman den 1 aug. 1917, Hapsal
 Maria Alros, född den 22 aug. 1917, Ormsö
 Hermine Lindström, född den 24 aug. 1917, Vippal
 Märta Maria Kaiu, född Ambrosen den 31 aug. 1917, Reval
 Alfred Rant, född den 8 sept. 1917, Nuckö
 Leida Maria Bertelson, född Pajusalu den 21 sept. 1917, Nargö

50 år

Gunnar Lilja, född den 2 juli 1927, Ormsö
 Olev Orgla, född den 5 juli 1927, Nuckö
 Birger Gottfrid Blomberg, född den 8 juli 1927, Rickul
 Harald Grenfeldt, född den 11 juli 1927, Rickul
 Alfred Joel Murman, född den 13 juli 1927, Ormsö
 Axel Olof Nyblom, född den 15 juli 1927, Ormsö
 Alfred Valter Laderman, född den 16 juli 1927, Ormsö
 Ulo Joanurm, född den 25 juli 1927, Kolga
 Leida Engman, född den 27 juli 1927, Nuckö
 Hilda Pettersson, född Söderlund den 1 aug. 1927, Ormsö
 Axel Edvin Svärd, född den 2 aug. 1927, Ormsö
 Ester Ribohn, född den 3 aug. 1927, Nuckö
 Felix Mäele, född den 4 aug. 1927, Korkis
 Henrik Sigfrid Åkerblad, född den 10 aug. 1927, Rickul
 Hilda Ottilia Grundsten, född den 13 aug. 1927, Ormsö
 Viktor Reial, född den 16 aug. 1927, Pärnau
 Edmund Herman Dyrberg, född den 18 aug. 1927, New York
 Emma Valborg Nordby, född Malm den 21 aug. 1927, Runö
 Hjalmar Sedman, född den 24 aug. 1927, Nuckö
 Flora Nilsson, född Freiman den 28 aug. 1927, Nuckö
 Johannes Axel Thomsson, född den 31 aug. 1927, Ormsö
 Inga Ottilia Sandberg, född den 7 sept. 1927, Nuckö
 Richard Erkas, född den 9 sept. 1927, Odensholm
 Adolf Bernhard Peedu, född den 12 sept. 1927, Nuckö
 Henrik Reinhold Blomberg, född den 15 sept. 1927, Rickul
 Ingrid Ingeborg Hamnholm, född den 19 sept. 1927, Ormsö
 Johannes Harald Vesterberg, född den 22 sept. 1927, Rickul
 Gunnar Valdemar Bertholm, född den 27 sept. 1927, Rågöarna